

Заличен на
основание
ЗЗЛД

УТВЪРДИЛ:

ГИНКА РАЙЧЕВА
ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ ХАСКОВО

Заличен на
основание
ЗЗЛД

СЪГЛАСУВАЛ:

СИЛВИЯ КАСЪБОВА
НАЧАЛНИК НА РЕГИОНАЛНО УПРАВЛЕНИЕ
НА ОБРАЗОВАНИЕТО – ХАСКОВО

**ОБЛАСТНА СТРАТЕГИЯ ЗА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО
РАЗВИТИЕ НА ДЕЦАТА И УЧЕНИЦИТЕ
В ОБЛАСТ ХАСКОВО
(2023-2024г.)**

ХАСКОВО, 2023 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Въведение	3
1.1. Нормативни основания.....	3
1.2. Общи предпоставки за подкрепата за личностно развитие в светлината на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) и Наредбата за приобщаващо образование.....	4
2. Анализ на състоянието и готовността на общините и на образователните институции за осигуряване на подкрепа за личностно развитие	6
2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2022 – 2023 г.	6
2.2. Специализирани обслужващи звена, други институции и доставчици на социални услуги в общините.....	9
2.3. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности.....	36
2.4. Обезпеченост на образователната система със специалисти.....	39
2.5. Материални условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности.....	42
2.6. Кариерно ориентиране на учениците.....	46
2.7. Работа с деца с изявени дарби.....	53
2.8. Напускане на образователната система. Децата в риск.....	58
3. Предизвикателства	66
4. Стратегически и оперативни цели	65
4.1. Стратегическа цел.....	67
4.2. Оперативни цели.....	67
5. Основни дейности за постигане на целите	67
5.1. Дейности по оперативна цел 1.....	68
5.2. Дейности по оперативна цел 2.....	75
5.3. Дейности по оперативна цел 3.....	78
5.4. Дейности по оперативна цел 4.....	79
5.5. Дейности по оперативна цел 5.....	81
5.6. Дейности по оперативна цел 6.....	84
5.7. Дейности по оперативна цел 7.....	85
6. Индикатори за постигане на целите на стратегията	86
7. Координиране на изпълнението на стратегията	87

Използвани съкращения

ДСП Дирекция „Социално подпомагане“

ЗПУО Закон за предучилищното и училищното образование

МКБППМН Местна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетни и непълнолетни

ОЗД Отдел „Закрила на детето“

РДСП Регионална дирекция за социално подпомагане

РУО Регионално управление на образованието

РЗИ Регионална здравна инспекция

РЦПППО Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование

СОП Специални образователни потребности

ЦПЛР Център за подкрепа на личностното развитие

АСП Агенция за социално подпомагане

НПО Неправителствена организация

ЦНСТ Център за настаняване от семеен тип

1. ВЪВЕДЕНИЕ

1.1. Нормативни основания.

Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на област Хасково е разработена в изпълнение на разпоредбата на **чл. 196 от Закона за предучилищното и училищното образование** (Обн. ДВ. бр.79 от 13 октомври 2015 г., изм. и доп. ДВ. бр. 98 от 9 декември 2016 г., изм. ДВ. бр.105 от 30 декември 2016 г., изм. ДВ. бр. 58 от 18 юли 2017 г., изм. и доп. ДВ. бр. 99 от 12 декември 2017 г., изм. ДВ. бр. 24 от 16 март 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр. 92 от 6 ноември 2018 г., изм. ДВ. бр. 108 от 29 декември 2018 г., изм. ДВ. бр.24 от 22 март 2019 г., доп. ДВ. бр. 42 от 28 май 2019 г., изм. ДВ. бр. 100 от 20 декември 2019 г., изм. ДВ. бр.101 от 27 декември 2019 г., изм. и доп. ДВ. бр.17 от 25 февруари 2020 г., изм. и доп. ДВ. бр. 82 от 18 септември. 2020 г., изм. ДВ. бр.17 от 1 Март 2022 г., изм. и доп. ДВ. бр.34 от 3 Май 2022 г., изм. ДВ. бр.102 от 23 Декември 2022 г., изм. и доп. ДВ. бр. 11 от 2 Февруари 2023 г., изм. ДВ. бр.102 от 8 Декември 2023 г.) (**ЗПУО**) и **чл. 5 от Наредбата за приобщаващото образование** (приета с ПМС № 232 от 20.10.2017г., обн. ДВ. бр. 86 от 27.10.2017 г. Изм и доп. ДВ. бр. 105 от 18.12.2018 изм. ДВ. 101 от 27.12.2019 г. и доп ДВ. бр. 48 от 26.05.2020 г. и доп. ДВ. бр. 92 от 27.10.2020 г., изм. ДВ. бр. 91 от 2 ноември 2021 г.),

Стратегията е отворен документ, който подлежи на промени, в зависимост от потребностите на образователната система и измененията в нормативната уредба.

В основата на Областната стратегия стоят анализите на общините на територията на област Хасково за потребностите от подкрепа по чл. 196, ал. 3 от ЗПУО, приети с решения на общинските съвети в Хасковска област, както следва:

- + Община Хасково – решение № 965/14.07.2023 г. на ОбС Хасково;
- + Община Димитровград – решение № 1130/27.07.2023 г. на ОбС Димитровград;
- + Община Тополовград – решение № 623/08.09.2023 г. на ОбС Тополовград;
- + Община Харманли – решение № 729/26.07.2023 г. на ОбС Харманли;
- + Община Свиленград – решение № 1363/26.07.2023 г. на ОбС Свиленград;
- + Община Любимец – решение № 448/30.08.2023 г. на ОбС Любимец;
- + Община Симеоновград – решение № 10/29.11.2023 г. на ОбС Симеоновград;
- + Община Минерални бани – решение № 606/10.07.2023 г. на ОбС Минерални бани;
- + Община Ивайловград – решение № 82/22.06.2023 г. на ОбС Ивайловград;
- + Община Стамболово – решение № 342/23.05.2023 г. на ОбС Стамболово;
- + Община Маджарово – решение № 293/11.07.2023 г. на ОбС Маджарово.

Настоящата стратегия включва и описание на предизвикателствата, направено въз основа на изводите от общинските анализи, стратегическите и оперативни цели, необходимите мерки и дейности в областта на подкрепата за реализиране на поставените цели.

В подготовката за изготвяне на Областната стратегия за подкрепа на личностното развитие на деца и ученици в област Хасково участие взеха членовете на работната група, сформирана със Заповед № РД-14-19/12.04.2023 г. на Областен управител на област Хасково.

1.2. Общи предпоставки за подкрепата за личностно развитие в светлината на Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО) и Наредбата за приобщаващо образование.

В контекста на закона са включени всички дейности и форми на подпомагане, които да се предлагат на децата и учениците, за да могат да бъдат приобщени, да не прекъсват и да завършат своето образование. Това са дейности и форми, които са основани на ценностите за личностното развитие и приобщаващо образование:

- подкрепа за личностно развитие;
- изграждане на позитивен организационен климат;

- утвърждаване на позитивна дисциплина;
- развитие на училищна общност.

Чрез тези дейности се гарантира да се достигне детето и да бъде подкрепено то в ученето, научаването, участието и разгръщането на неговия потенциал.

Съгласно чл. 176 на Закона за предучилищното и училищно образование (ЗПУО) подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици в съответствие с индивидуалните им потребности и цели да осигури за децата и учениците подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.

Съгласно чл. 174, ал.1 от ЗПУО, институциите в системата на предучилищното и училищното образование осигуряват подкрепа за личностно развитие на децата и учениците, съвместно с държавните и местни органи и структури и доставчиците на социални услуги. Подкрепата за личностно развитие се осигурява на всички деца и ученици в съответствие с индивидуалните им потребности и има за цел да осигури за децата и учениците подходяща физическа, психологическа и социална среда за развиване на способностите и уменията им.

Според ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование се определят два вида подкрепа за личностно развитие – обща и допълнителна.

Дейности от общата и допълнителна подкрепа за личностно развитие по чл. 178, ал. 1 на ЗПУО, с които не всички училища могат самостоятелно да се справят и изискват общинско координиране са:

<i>Обща подкрепа за личностно развитие</i>	<i>Допълнителна подкрепа за личностно развитие</i>
Насочена е към развитието на потенциала на всяко дете и ученик.	Насочена е към деца и ученици със специални образователни потребности (СОП), в риск, с изяви дарби, с хронични заболявания, след извършване на оценка на потребностите.
Включва: - екипна работа между учителите и други педагогически специалисти; - допълнително обучение по учебни предмети при условията на ЗПУО; - допълнителни модули за деца, които не владеят български език (за детските	Включва: - работа с дете и ученик по конкретен случай; - психо-социална рехабилитация, рехабилитация на слуха и говора, зрителна рехабилитация, рехабилитация на комуникативните нарушения и при физически увреждания;

<p>градини);</p> <ul style="list-style-type: none"> - допълнителни консултации по учебни предмети, които се провеждат извън редовните учебни часове; - консултации по учебни предмети; - кариерно ориентиране на учениците; - занимания по интереси; - библиотечно - информационно обслужване; - грижа за здравето; - осигуряване на общежитие; - поощряване с морални и материални награди; - дейности по превенция на насилието и преодоляване на проблемното поведение; - ранно оценяване на потребностите и превенция на обучителните затруднения; - логопедична работа. 	<ul style="list-style-type: none"> - осигуряване на достъпна архитектурна, обща и специализирана подкрепяща среда, технически средства, специализирано оборудване, дидактически материали, методики и специалисти; - предоставяне на обучение по специалните учебни предмети за ученици със сензорни увреждания; - ресурсно подпомагане. <p>*Допълнителната подкрепа е:</p> <ul style="list-style-type: none"> - краткосрочна (минимум 1 учебна година, максимум до края на етап на обучение); - дългосрочна – повече от един етап или степен на обучение или за целия период на обучение.
---	---

За основополагащ принцип в ЗПУО се счита осъществяването на подкрепата за детето и ученика да се извърши на ниво най-близо до мястото, където живее и учи.

Общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие се осигуряват предимно в детските градини, училищата и в центровете за подкрепа за личностно развитие, а в определени случаи – в домашни или болнични условия.

2. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО И ГОТОВНОСТТА НА ОБЩИНИТЕ И НА ОБРАЗОВАТЕЛНИТЕ ИНСТИТУЦИИ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ПОДКРЕПА ЗА ЛИЧНОСТНО РАЗВИТИЕ

В изложения анализ са разгледани ключовите фактори и елементи от предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците. Направени са изводи, във връзка с основната насока за бъдещи действия, като са открити силните и слаби страни на настоящото състояние.

2.1. Състояние на областната мрежа от образователни институции за учебната 2022/2023 г.

Към момента на изготвяне на стратегията, на територията на област Хасково, съществуват следните образователни институции:

Община	Детски градини	Училища	Други институции
Хасково	12	26	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование (РЦППО)-Хасково
			ЦСОП „Д-р П. Берон“ – гр. Хасково
			Център за подкрепа за личностно развитие и център за кариерно ориентиране ЦПЛР – ОУО
			ОП „Младежки център“ – Хасково
			Превантивно-информационен център по наркотични вещества – ПИЦНО
			Народни читалища на територията на общината – 29 бр.
			Спортни клубове
			Сдружение „Шанс и закрила“
			Регионална библиотека „Хр. Смирненски“ - Хасково
			Общностен център за подкрепа на деца и родители финансира по проект BG05M9OP001-2.004-0049 „Шанс за нашите деца“
			Център за обществена подкрепа – Хасково
			Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/- Хасково
			Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания (ЦНСТДБУ)

			Дневен център за деца и младежи с увреждания „Марина“
			Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства
Димитровград	7	13	ОП „Детски и младежки център“
			Народна астрономическа обсерватория и Планетариум - „Джордано Бруно“
			Център за обществена подкрепа
			Дневен център за деца с увреждания
			Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания „Дъга“
			Център за ранна интервенция на уврежданията
Харманли	3	9	Център за специална образователна подкрепа „П.Р. Славейков“ /ЦСОП/ гр. Харманли
			Център за обществена подкрепа /ЦОП/ гр. Харманли
			Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания /ЦНСТДУ/ гр. Харманли
			Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания „Надежда“
Тополовград	1	5	Няма център за подкрепа на личностното развитие
Свиленград	5	6	Център за специална образователна подкрепа „Стефан Василев“ /ЦСОП/
			Дневен център за деца с тежки множествени увреждания „Надежда“ /ДИЦТМУ/
			Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания /ЦНСТ/
Любимец	1	4	Няма център за подкрепа на личностното развитие
Ивайловград	2	4	Дневен център за деца и/или младежи с увреждания

Минерални бани	1	2	Няма център за подкрепа на личностното развитие
Стамболово	1	4	Център за обществена подкрепа
Маджарово	1	1	Няма център за подкрепа на личностното развитие
Симеоновград	2	3	Център за обществена подкрепа
Общо:	36	77	

Извод: На територията на област Хасково функционират общо 77 училища и 36 детски градини.

2.2. Специализирани обслужващи звена, други институции и доставчици на социални услуги в общините.

ОБЩИНА ХАСКОВО

Превантивно-информационен център по наркотични вещества - гр. Хасково

Центърът осъществява универсална превенция на употребата на наркотични вещества, визирайки активна и целенасочена работа с ученици от училищата на територията на община Хасково. Основна цел в дейността на ПИЦНВ:

- Ограничаване на употребата и злоупотребата с наркотични вещества сред младите хора, чрез позитивната превенция, основаваща се върху засилване на защитните фактори, откриване на потенциала на личността и развиване на житейски умения у децата и младежите, както и откриване и подпомагане на резервите и потенциала на семейната и училищна среда;
- Използване на подходящи и иновативни форми и методи за информиране за опасностите от употребата на дрога, за развиване на личностни и социални умения на подрастващите, за формиране на нагласи за здравословен начин на живот, чрез предлагане на позитивни алтернативи на рисковото поведение;
- Повишаване на информираността на населението, свързана с проблемите на наркоманиите и промяна в обществените нагласи по отношение на наркозависимостите;
- Обединяване на институциите в борбата с наркоманиите и търсене на коалиции за работа по превенция.

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование - Хасково

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование е държавно специализирано обслужващо звено по чл. 50, ал. 3 за осъществяване на дейностите по чл. 50, ал. 1, т. 2, 3 и 5 от Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), свързано с:

- Провеждане на държавната политика за подкрепа на процеса на приобщаващото образование;
- Организационно и методическо подпомагане на детските градини и училищата по отношение на предоставянето на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Квалификация на педагогическите специалисти във връзка с приобщаващото образование и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците;
- Осигуряване на ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности в случаите, уредени в ЗПУО.

Център за подкрепа за личностно развитие – ОУО и Център за кариерно ориентиране

В град Хасково Обединени ученически общежития са самостоятелна институция, а не ученическо общежитие към училище, вече 47 години е притегателен център за децата от цялата област. От 2016 г. прибавя към името си и наименованието Център за подкрепа за личностно развитие.

ЦЦЛР - Обединени ученически общежития /ОУО/ са предназначени да задоволяват жилищните потребности на учениците от училищата в Хасково, създавайки условия за продължаване на училищния процес в извънучилищни условия, осъществяване на пълноценен отдих и полезно осмисляне на свободното време, както и обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на учениците чрез организиране на дейности за развитие на техните индивидуални способности и дарования. Учениците живеят в два осем етажни блока.

Обединени ученически общежития са място, в което живеят деца активни, отворени към света и неговите новости с всички емоционални състояния през които минават децата във възрастта на порастването.

Педагогическият колектив участва със своя опит, знания, мъдрост и квалификация във възпитанието на децата ни, осъществяваме много дейности във всички образователно – възпитателни области.

Потребността от помощ в личностното развитие, в подкрепа при развиване на способностите, съвет в труден момент, консултации и споделяне на опит във възпитанието и общуването – така работещите в ЦПЛР-ОУО помагат за обогатяване на тази духовна потребност. Извършваните дейности в общежитието са с мотото "Заедно можем повече", работи се добре с учители, треньори, настойници, колеги и всички обществени институции.

Център за специална образователна подкрепа „Д-р П. Берон“ гр. Хасково

През 2017 г. ПУИ „Д-р П. Берон“ гр. Хасково от специално училище за деца с умствена изостаналост и множество увреждания е преобразувано в Център за специална образователна подкрепа. Учениците са записани в общообразователни, професионални или профилирани паралелки в общообразователни училища и се обучават в изнесени паралелки в Центъра. Дейността на ЦСОП е насочена към обучение и предоставяне на допълнителна подкрепа на учениците със специални потребности, както и към корекция и компенсация на дефицитите според различния диапазон и степен на заболяванията им.

Основните цели в работата на екипа на училището е създаването на подкрепяща среда, спокойна атмосфера и разнообразие от дейности и видове терапии, съобразени със специфичните особености на учениците с множество увреждания. За целта в ЦСОП са обособени класни стаи и терапевтични кабинети – психолог, логопед, рехабилитация, мека стая, сензорна стая, „Монтесори“ среда, арттерапия, цветарство, оборудвани със съвременни технологии и уреди, в които квалифицирани специалисти работят за преодоляването на дефицитите им. ЦСОП може да предлага и допълнителна подкрепа на ученици от общообразователни училища, които не са ученици на ЦСОП, но могат да бъдат включени в групите на терапевтите.

В ЦСОП е утвърден Координиращ екип, който съвместно с екипа за личностно развитие от съответното училище, на съвместно заседание изготвят за всеки ученик индивидуален учебен план, план за подкрепа и индивидуални учебни програми по предмети от индивидуалния учебен план, както и индивидуални терапевтични програми за съответния терапевт. В края на учебната година двата екипа на свое заседание определят достигнатите компетентности на всяко дете и се поставя качествена оценка. На базата на протоколите на двата екипа, директорът на ЦСОП в свои доклади предлага на директора на съответното училище, в което е записан ученикът, да бъде издадено удостоверение за завършен клас.

ОП „Младежки център“ – гр. Хасково

Общинското предприятие функционира за извънкласни дейности и неформално образование за деца и младежи, създадено с решение на Общински съвет. Дейността му е насочена към развитие на децата в областта на науката, културата, изкуството и

доброволчеството, тяхното гражданско възпитание и личностна изява чрез стимулиране на творческите им възможности. Центърът е предпочитано място за алтернативна заетост на децата в борбата срещу негативните влияния в обществото, младите хора могат да намерят своето място, да им се предостави възможност да общуват, да обменят идеи и да се развиват.

В Младежкия център децата и подрастващите могат да открият и развият своите умения и таланти в различни формации:

- Детски танцов ансамбъл "Южняче" – 98 деца;
- Детски хор „Орфей“ – 60 деца;
- Астрономическа обсерватория – 15 деца;
- Театрална школа – 20 деца;
- Школа по етнография – 57 деца;
- Балетна школа „Алегро“ – 61 деца;
- Музикална школа по пиано, синтезатор и ударни инструменти – 15 деца;
- Детска вокална група "Орфейче" – 9 деца;
- Школа по класическа китара "Хала" – 45 деца;
- Школа по изобразително изкуство "Дъга" – първа група 70 деца ; втора група - 50 деца;
- Мажоретен състав – 40 деца;
- Школа по народно пеене - 10 деца.

Народни читалища

На територията на община Хасково функционират 29 народни читалища, от които 15 в гр. Хасково и 14 в селата. Като културни средища народните читалищата дават възможност на младите хора да развиват своите интереси, способности и талант в самодейното танцово и музикално изкуство. Ежегодно читалищните формации участват в събитията от Културния календар и Спортния календар на Община Хасково за съответната година.

В читалищата в Община Хасково функционират множество детски и младежки школи: музикални, езикови, танцови, литературни, театрални, компютърни, школи по изкуства и други. По време на летните ваканции за учениците в читалищата се организират Занимания по интерес.

Библиотечно-информационно обслужване

Регионална библиотека „Хр. Смирненски“ - Хасково изпълнява две основни функции. С едната от тях осигурява равен достъп до информация на всички граждани, независимо от пол, възраст, образование и социален статус. Другата функция е фокусирана върху индивидуалната работа с потребители, особено с деца, за формиране на читателски умения в най-ранна възраст. Библиотеката предлага:

- електронно обслужване на читателите чрез електронен каталог;
- електронна услуга “Моята библиотека” – ползвателят има достъп до електронния си читателски картон, може да презаписва, поръчва литература и следи заетите от него книги през интернет;
- онлайн тематични бюлетини;
- дигитални колекции „Старо Хасково“ и „Личностите на град Хасково“;
- електронно търсене в базата данни – данни в други библиотеки в страната и чужбина;
- обучение и работа с роботите Финч - придобиване на начални умения по програмиране по лесен и забавен начин;
- обучение и работа с 3D принтер;
- програмируеми играчки Пчела-робот /Bee- Bot-1/ и 10 цветни подложки /игрални табла/ за работа с тях. Пчелата-робот е забавна и привлекателна роботизирана играчка, която може да бъде програмирана да извършва определени движения;
- учене и игри, във виртуалния свят, чрез интерактивен под “FloorMat”. Интерактивният под развива бързина и внимание у децата;
- 3D разходка из залите и хранилицата на библиотеката и чрез VR очила;
- мобилно приложение, което може да се сваля безплатно от Google play и всички електронни услуги, които се предлагат да се ползват през мобилните устройства на потребителите;
- безплатен интернет за учебни цели.

Библиотеката е достъпна среда за хора с увреждания, благодарение на реализиран проект на Община Хасково по програма „Красива България“ и два проекта на Регионална библиотека „Хр. Смирненски“ - Хасково към Агенцията за хора с увреждания.

Благодарение на реализирания проект „Хасково и Одрин - културно- исторически дестинации“ към ИНТЕРРЕГ България-Турция, библиотеката се сдоба с професионален скенер. Дигитализирана е 95% от притежаваната от нас краеведска периодика и скоро ще може да се ползва пълнотекстово през интернет.

През 2022 г. библиотеката спечели проект към Министерство на културата- „70 години Регионална библиотека „Христо Смирненски“- наследство и бъдеще“, който продължи до 31.05.2023 г. Чрез него бяха добавени две нови дигитални колекции- „Фотовести“ и „Колекция Свиленград“. За тях бяха дигитализирани общо 200 фотографии и картички. Проведено беше обучение за библиотекарите на тема „Разработване и кандидатстване с проекти по ЕП“. Във връзка със 70-годишнината на библиотеката бяха издадени летопис и библиография. На 20-21.04.2023 г. беше проведена кръгла маса на тема „Библиотеката- пресечна точка на наследство и бъдеще“. В нея взеха участие библиотекарите от страната и региона.

Сдружение „Шанс и закрила“

Сдружение „Шанс и закрила“ работи по програми и дейности, насочени към превенция на насилие и преодоляване на проблемно поведение. Сдружението работи 26 години в тези области, партнира с почти всички училища в общината. Дейностите са структурирани в 3 направления:

I. Програми за деца – разработени са 11 програми, които адресират различни аспекти на проблема и са насочени към различни възрастови групи:

- „Силни без насилие за малчугани“ – с помощта на игри и приказки децата от детски градини се научават да бъдат толерантни към различията; да се противопоставят на неприятни за тях действия от страна на други хора;

- „Силни без насилие“ – програмата учи децата да контролират собствените си агресивни импулси; да преодоляват своята раздражителност и склонност към конфликтно поведение;

- „Равнопоставени в любовта“ – тийнейджърите се учат да разграничават равнопоставени от неравнопоставени романтични връзки; да забелязват признаците, показващи кога една връзка се превръща в злоупотреба; да се справят в ситуации на насилие, основано на пола;

- „Стоп трафик“ – децата разбират как да идентифицират видовете насилие и трафик на хора; да разпознават механизмите за въвеждане в трафик и местата, където това най-често може да се случи; как и къде да търсят помощ; да общуват безопасно в интернет;

- „Сладкодумко“ – развива способностите на децата да общуват с връстници и възрастни; да работят в екип и да си сътрудничат в клас; да отстояват собствено мнение, както и да приемат и разбират различията;

- „Толерантни и равнопоставени“ – програмата помага на децата от начален курс да разберат как полът може да влияе върху междуличностните взаимоотношения, как да

разпознават чувствата си и да бъдат съпричастни към чувствата на другите; как да овладяват гнева си и разрешават конфликти без насилие;

- „Аз съм скаут“ – програмата използва естествените нагласи на децата към приключения, изява и признаване на постиженията. Тя стимулира тяхната инициативност и ангажираност в обществено значими каузи. Учи ги да работят в екип; да изграждат добри взаимоотношения с връстниците си; да поемат отговорност;

- „Децата за правата на детето“ – програмата помага на децата да осмислят различията между нужди и желания, да се запознаят с Конвенцията за правата на детето и да осъзнаят, че всяко право води след себе си задължение и отговорност. Учи ги да са активни, да изразяват и отстояват мнението си по въпроси, които ги засягат, като уважават мнението на другия;

- Подкрепа на образованието на ромски деца чрез 3 вида интервенции - превенция на ранни бракове; овластяване на ромски жени за подкрепа на образованието на децата им и пряка работа за подобряване на образователните постижения.

От 2016 г. сдружението работи с британската организация „Надежда и домове за деца“ – клон България за предотвратяване на настаняването на деца от 0 до 3 години в институции и за реинтегриране на настанените там деца. През последните 3 години, с нашата спешна и фокусирана към конкретните нужди на семейството подкрепа, 28 деца останаха да живеят в семейството си или в близка до семейна среда.

II. Обучение на специалисти - ангажирани с детското благосъстояние – педагози, психолози, социални работници, полицаи. Провеждат се 2 вида обучения:

- Тематични – свързани с приложение на описаните по-горе, програми за деца. Така, специалистите осмислят по-добре темата, практикуват нейното преподаване в защитена среда и са по-уверени в подходите за нейното приложение;

- Общи – за запознаване с феномените насилие и трафик на деца на специалисти от образователната и здравната сфера. Способността на специалистите от тези професионални общности да разпознават и да реагират бързо и по подходящия начин при установяване или съмнение за насилие над дете е от критично важно значение за предотвратяване на насилието или за ограничаване на въздействието и последиците от него.

III. Работа с родители

- Училище за родители – под форма на групова работа родителите се запознават с особеностите на детското развитие в различните възрастови етапи; обсъждат проблеми и споделят трудности при възпитанието на децата си; изграждат умения за подкрепа;

- Фамилни групови конференции за подкрепа на семейства, чиито деца са пренебрегвани, с увреждане или забавяне в развитието, имат трудности в училище или други проблеми. Фамилната групово конференция е среща, на която разширеното семейство мобилизира собствените си сили и ресурси и само изработва най-добрия план за преодоляване на проблема на детето;

- Социално консултиране на семейства.

Спортни клубове

На територията на община Хасково развиват спорт повече от 45 спортни клуба. Практикуват се следните индивидуални и колективни спортове: аеробика, бадминтон, баскетбол, бокс, борба, бойни спортове, спортен бридж вдигане на тежести, джудо, лека атлетика, спортно ориентиране, спортни танци, силов трибой, спортна гимнастика, тенис, тенис на маса, футбол, художествена гимнастика, хандбал и чирлидинг. Във всички спортни клубове тренират деца и ученици от община Хасково, което помага за тяхното личностно развитие. Участвайки в организирани от съответните федерации и спортни организации състезания и турнири децата и учениците развиват своя потенциал и физическа култура, двигателни умения и навици.

Дневен център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства

Дневния център за подкрепа на деца с увреждания и техните семейства е комплекс от социални услуги, които подкрепят, подпомагат и предоставят необходимата на децата професионална подкрепа в комбинация с обучителни, игрови, рехабилитационни и терапевтични дейности. Дневния център предоставя на децата необходимата професионална подкрепа от специалисти в комбинация с обучителни, игрови, рехабилитационни и терапевтични дейности.

Предоставяните услуги имат за цел да отговорят най-пълно на потребностите и желанията на децата, с цел осигуряване на тяхната сигурност и самостоятелност, адаптивност и социализация.

Дейностите предоставяни в социалната услуга са свързани с задоволяването на ежедневните потребности на потребителите, подкрепа в процеса на обучение, групово или индивидуално. Специалистите работещи в услугата оказват подкрепа чрез формиране на навици и умения за живота, като създаване на хигиенни такива и грижи за тялото, умения за самостоятелно хранене, хигиена на облеклото и личното пространство. Психологичната диагностика, включва консултация и оценка на ресурсите на детето, както и на нуждите на родителите и семейството от подкрепа. Предоставяната рехабилитация има за цел да предпази, намали и/или компенсира заболяването и намалената функция на двигателния

апарат и функционално-свързаните органи и регулаторни системи, както и появяващите се в по-късен етап ограничения и/или затруднения. Логопедична терапия - включва диагностика, постановка, автоматизация, корекция, рехабилитация и консултативна дейност на езиково-говорни нарушения.

В социалната услуга се осъществява и работа с родителите на потребителите, която включва консултиране с цел подобряване на грижите за детето, при необходимост насочване към консултации със специалисти извън Дневния център за подкрепа на децата с увреждания и техните семейства, които могат да са полезни, както за семейството, така и за детето. Консултациите с родителите имат за цел й завишаване на родителския капацитет, изясняване на специфика на конкретното увреждане и др.

„Общностен център за подкрепа на деца и родители“, гр. Хасково по Проект „Шанс за нашите деца“

Общностен център за подкрепа на деца и родители се финансира по проект BG05M9OP001-2.004-0049 „Шанс за нашите деца“, с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020, приоритетна ос 2 „Намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване, процедура BG05M9OP001-2.004 „Услуги за ранно детско развитие“.

Общностен център за подкрепа на деца и родители гр. Хасково предоставя следните услуги:

- ранна интервенция на уврежданията;
- семейно консултиране и подкрепа;
- формиране и развитие на родителски умения;
- здравна консултация и превенция на здравето;
- индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания.

Екипът в услугата „Ранна интервенция на уврежданията“ се състои от един социален работник, един медиатор, рехабилитатор, психолог, педиатър, логопед. Услугата „Индивидуална педагогическа подкрепа на деца с увреждания“ се предоставя от специален педагог. В услугата „Здравна консултация“ са включени педиатър, медиатор, медицинска сестра и стоматолог. В услугата „Семейно консултиране и подкрепа и развитие и формиране на родителски умения“ са включени двама социални работници, двама медиатори, педиатър, медицинска сестра, акушерка, гинеколог, юрист, психолог.

Първите две услуги са насочени към деца с увреждания до 7 годишна възраст и техните семейства. Специалистите от центъра провеждат индивидуални сесии с децата по график. Здравната консултация е отворена и достъпна за всяко семейство с деца до 7 години.

Последната услуга е насочена, не само към семействата с деца до 7 годишна възраст, но и към бъдещи родители.

След появата на първите потребители се състави график за ползване на услугите и консултации от различните специалисти. Достъпът до услугите е отворен и достъпен за всички родители с деца от 0 до 7 години, потърсили помощ и подкрепа. Проведените консултации се отчитат с формуляр „Консултация със специалист“ и „Карта за участие“.

В случаите, при които детето и семейството се нуждаят от дългосрочна работа със специалист, се сключва договор за предоставяне на услугата и се изготвя досие, съобразно методиката на конкретната услуга. На ежедневни срещи между специалистите се обсъждат конкретните случаи и е взето решение, с кое дете да се работи дългосрочно и с кое са достатъчни само една или няколко консултации със специалист.

Екипът от услугата семейно консултиране и подкрепа провежда изнесени групови консултации за бъдещи майки в АГО гр. Хасково. Груповите консултации ще се провеждат от акушерка и медицинска сестра.

Целият екип на Общностния център е ангажиран с намирането и разработването на различни материали за превенция и интервенция на проблемите в ранното детско развитие, които се разпространяват из града.

Услугите на Общностен център за подкрепа на деца и родители са насочени към децата с увреждания, с проблеми в развитието или проблеми с поведението, и към техните родители. Центърът разполага с напълно оборудвана материална база за консултантска дейност, рехабилитация и работа с деца в риск до 7 годишна възраст. Услугите на центъра са напълно безплатни.

Център за обществена подкрепа – гр. Хасково

Център за обществена подкрепа комплекс от социални услуги, извършващ дейности предназначени за деца от 0 до 18 години и семействата им свързани с предотвратяване на изоставянето на деца и настаняването им в специализирани институции, услуги от резидентен тип или приемни семейства, превенция на насилието, отпадане от училище, деинституционализация и реинтеграция на деца в биологичните им семейства, социално и психологическо консултиране на деца с поведенчески проблеми и семействата им, консултиране и подкрепа на семейства за развитие на родителските способности и умения за успешно справяне с възпитанието и отглеждането на децата, обучение и подкрепа на кандидат осиновители, осиновители и осиновени деца, подкрепа и обучение в умения за самостоятелен живот на деца настанени в приемни семейства и услуги от резидентен тип.

Основната цел на Център за обществена подкрепа е да подобри качеството на живот на децата в семейната и социална среда, като предостави качествени социални услуги, които да отговарят на потребностите и да са достъпни за всяко дете в риск и неговото семейство.

Два центъра за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/- Хасково

Услугите Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания гр. Хасково – 2 броя се разкрити съгласно Заповед № РД01-400/17.02.2015 г. и Заповед № РД01-401/17.02.2015 г. на Изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане. Услугите се разкрити на базата на оценка на специфичните характеристики на децата и младежите в общността и потребностите от социални услуги на потребителите.

В ЦНСТДМУ гр. Хасково се настаняват смесено деца от 7 г. до 18 г. и младежи от 18 г. до 29 г. с увреждания, за които са изчерпани възможностите за връщане в семейството или е необходимо да бъдат подкрепяни, за да водят самостоятелен начин на живот, доколкото това е възможно.

Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания /ЦНСТДМУ/ е социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца и младежи, за които към момента на настаняването не е възможно да бъдат отглеждани в биологичното им семейство, в семейството на близки или роднини или в приемно семейство.

В Центровете се създава среда близка до семейната, при която децата/младежите получават необходимата им индивидуална грижа, подкрепа за личностно развитие и изграждане на умения за самостоятелен и независим живот. Организирането на живота и дейностите в тях са насочени към създаване на условия и възможности за децата и младежите да участват равнопоставено в живота на местната общност. И двата центъра са адаптирани за деца/младежи с увреждания, асансьор и рампа за колички. Капацитетът на всеки един от центровете е за 14 деца и младежи с увреждания.

Персоналът на ЦНСТДМУ се състои от 29 служителя, както следва:

- Управител – един за двата центъра;
- Възпитатели – 2 бр.;
- Социален работник – 1 бр.;
- Детегледачки – 9 бр.;
- Медицинска сестра – 1 бр.;
- Работник – поддръжка/шофьор – един за двата центъра;

- Психолог – един за двата центъра.

Управителят ръководи, планира, организира и координира, разпределя процеса на предоставянето на социалната услуга в двата центъра. Отговорността на управителя и вземането на решения в рамките на предоставените му компетенции е изцяло негова или в негово отсъствие, отговорността пада изцяло на заместващия го служител. Управителят на социалната услуга носи пълната отговорност за всичко случващо се в повереното му заведение, като има право да търси отговорност на служителите при констатирано неизпълнение на служебните задължения или при съмнение за злоупотреби със служебно положение. Води присъствената форма на служителите, както и регистрите на потребителите.

Отговорности, свързани с организацията на работа на възпитателите в центъра:

- отговаря за качествено провеждане на възпитателната работа;
- носи отговорност за спазване на вътрешния ред в центъра;
- отговаря за осигуряване на необходимите условия за учебна дейност и отдих на децата;
- отговаря за опазване живота и здравето на децата, съгласно разработените вътрешни процедури, ЗЗД, правилника за прилагането му, ЗСП и правилника за предоставянето му, както и други нормативни актове и поднормативни актове, свързани с предоставянето на услугата;
- възпитателят носи отговорност за получените канцеларски материали, приема ги от доставчика, съхранява ги, отговаря за правилното им разходване. В края на всеки месец изготвя справка до управителя за разходваните канцеларски и учебни материали, налични такива и необходими заявки за следващ месец;
- възпитателят в началото на всеки месец представя на управителя изготвен график със задачите и дейностите по работни дни спрямо работния график, като посочва началния и крайния час на работата си, която ще извърши през текущия месец за всяко едно от настанените деца/младежи, а в края на месеца изготвя педагогическа оценка за извършената работа. Заемащият длъжността възпитател взема самостоятелни решения в рамките на предоставените му компетенции при изпълнение на служебните си задължения.

Отговорности, свързани с организацията на работа на социалните работници в центъра:

- отговаря за изправността на всички досиета на потребителите;
- носи отговорност за спазването на безопасни и здравословни условия на труд;
- носи отговорност за физическото, умственото, нравственото и социално развитие на децата и младежите;

- организира цялостната си дейност съобразно всички нормативни и поднормативни актове, процедури, регламентиращи дейността на социалната услуга;
- съхранява и архивира всички досиета на децата и младежите, при спазване на всички изисквания за поверителност;
- социалният работник в началото на всеки месец представя на управителя изготвен график със задачите и дейностите по работни дни, като посочва началния и крайния час на работата си, която ще извърши през текущия месец свързана с всяко едно от настанените деца/младежи, а в края на месеца изготвя оценка за извършената работа.

Отговорности, свързани с организацията на работа на медицинските сестри в центъра:

- отговаря за опазване на живота и здравето на децата и младежите в ЦНСТ;
- съблюдава за правилният прием на назначените лекарствени средства от личния лекар и специалисти на децата и младежите, като лично зарежда от аптеката лекарствените средства:
  - в рамките на работното си време, при необходимост придружава децата и младежите до личен лекар, специалист и дентален лекар;
  - стриктно контролира детегледачките за спазване на графика им, като отразява резултатите от контрола в хигиенния журнал;
  - приема хигиенно-миещите препарати от фирмата-доставчик, контролира разходването им и ги разпределя на детегледачките;
  - изготвя справка до управителя в началото на всеки месец за изразходваните, наличните и необходимите хигиенно-миещи препарати, превързочни средства и памперси.

Целият екип на ЦНСТДМУ е длъжен да се съобразява и да опазва живота и здравето на децата и младежите, всичко свързано с тяхната и на семействата им история, да спазва принципа на конфиденциалност, да изпълнява съвестно поставените задачи и да умее да носи служебна отговорност. Всички служители са запознати с Етичния кодекс за работа с деца.

Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания гр. Хасково

Услугата ЦНСТДБУ е разкрита и стартира от 01.01.2018 г. със Заповед № РД01-1671/30.11.2017 г. на ИД на АСП. Настаяват се деца от 3 г. до 18 г., за които са изчерпани възможностите за връщане в семейството или е необходимо да бъдат подкрепяни, за да водят самостоятелен начин на живот, доколкото това е възможно.

Център за настаняване от семеен тип за деца без увреждания /ЦНСТДБУ/ е социална услуга от резидентен тип, която предоставя жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца, за които към момента на настаняването не е възможно да бъдат отглеждани

в биологичното им семейство, в семейството на близки или роднини или в приемно семейство.

В ЦНСТДБУ се осигуряват подходящи условия за отглеждането и правилното развитие на всяко дете, изразяващи се в: безопасна жилищна среда, добри битови условия, добър психоклимат, лично пространство, здравословна храна и надзор от възрастен.

Капацитетът на услугата е 10 деца. Персоналът на ЦНСТДБУ се състои от следните специалисти и помощен персонал: управител, социален работник, възпитател и детегледачи.

Дневен център за деца и младежи с увреждания „Марина“ гр. Хасково

Услугата ДЦДМУ „Марина“ е разкрита през 2003 г. и предоставя социални услуги като делегирана от държавата дейност от месец октомври 2004 г. със Заповед №РД01-0160/26.01.2019 г. на ИД на АСП в сила от 01.03.2019 г. капацитета е 42 потребителя.

В услугата се предоставят следните дейности за подкрепа на деца и младежи с увреждания:

- комплексна корекционно-възпитателна работа, рехабилитация, трудотерапия, здравни грижи и социализация на деца от 3 до 18 год. и младежи с умствени и физически увреждания по програми, утвърдени от МТСП;
- ДЦДМУ „Марина“ функционира при дневен медико-педагогически режим, с петдневна работна седмица;
- ДЦДМУ „Марина“ предоставя дневна грижа и почасови услуги от понеделник до петък;
- с предметно се предоставят услуги на деца и младежи от община Хасково.

ДЦДМУ „Марина“ има за своя основна цел да подготви децата и младежите за оптимално възможно им вграждане в обществото, съобразно техните психо-физически характеристики. Придобиване и развитие на полезни навици и умения, интегриране в системата на масовите училища и детски градини. Възпитателната, корекционно-компенсаторната, трудотерапевтичната, рехабилитационната, лечебно-профилактичната и социалната дейности се осъществяват от специалисти - педагози, трудотерапевти, рехабилитатор, социален работник и медицинска сестра.

Услугите се предоставят от следните специалисти и помощен персонал: управител, социален работник, педагози, психолог, трудотерапевт, рехабилитатор, медицинска сестра, хигиенисти, детегледачи, шофьор, поддръжка и ЗАТС.

ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД

Народна астрономическа обсерватория и Планетариум „Джордано Бруно“

НАОП „Джордано Бруно“ е общинско обелужващо звено в сферата на образованието. То работи в няколко направления. Едно от тях е организиране и провеждане на кръжоци по астрономия. Кръжочната дейност от своя страна включва теоретична и практическа подготовка. Това се осъществява с провеждане на учебни часове в НАОП „Джордано Бруно“ и с организиране на експедиции и летни лагер-школи.

Видовете кръжоци са следните - „Астрономия за деца“ – I – IV клас, „Забавна астрономия“ – V – VII клас, „Основи на астрономията“ – VIII – X клас, „Астрофизика“ – XI – XII клас. Сформират се и две сборни групи по „Практическа астрономия“ и „Наблюдателна астрономия“, в които участват ученици от VII до XII клас. Кръжочниците от НАОП „Джордано Бруно“ изнасят доклади на младежки конференции, свързани с тяхната изследователска дейност, също така участват в различни състезания и олимпиади. Учебният процес на кръжочните форми е съгласуван с учебните програми I-XII клас залегнали в българското училище по предметите- физика, математика, човек и природа и география.

В звездната зала на НАОП „Джордано Бруно“ се провеждат лекции, съобразени с възрастта и познанията на посетителите. Посетителите са ученически групи от община Димитровград, региона и цялата страна. Планетариумът се посещава и от граждани и гости на Димитровград. НАОП „Джордано Бруно“ е включен към туристическите обекти на територията на региона. Организиран се и нощни наблюдения за граждани при наличието на подходящи метеорологични условия, а също и при наличието на интересни астрономически събития. Звеното разполага с необходимата техника за осъществяване на наблюденията.

Център за обществена подкрепа гр. Димитровград

Центърът за обществена подкрепа предлага четири специализирани социални услуги, съгласно чл. 15 от ЗСУ, организирани в комплекс - Информирание и консултиране, Застъпничество и посредничество, Терапия и Обучение за придобиване на умения. Услугите са предназначени за всички деца, за деца в риск по смисъла на Закона за закрила на детето (ЗЗД) и за техните семейства - родители, осиновители, лица полагащи грижи за деца, кандидати за осиновители и приемни семейства. Центърът за обществена подкрепа е с капацитет 70 места.

Основни цели и принципи на работа са гарантиране на най-добрия интерес на детето, подпомагане на детето за вписването му в социалната среда, предоставяне на възможност за пълноценното развитие потенциала на децата, съобразно техните потребности и възможности, информиране и насочване към други социални услуги в общността.

предоставяне на услуги, подкрепящи семействата на децата, индивидуална психо-социална консултативна и терапевтична работа с децата, оценка и повишаване на родителския капацитет, насърчаване на отговорно родителстване и други.

Деятелностите на Центъра са организирани в програми за предоставяне на социални услуги, насочени към конкретни целеви групи:

- програма за работа с деца и семейства в неравностойно социално положение и съществуващ риск от извеждане/изоставяне на детето;
- програма за работа с деца с рисково или отклоняващо се поведение и в конфликт със закона, извършили противообществена/и проява/и техните семейства;
- програма за работа с деца с емоционално – поведенчески затруднения /асоциално, агресивно, автоагресивно поведение и други/ и техните семейства;
- програма за работа с деца и семейства, при което има риск от разрушаване на семейните връзки и отношения, които биха оказали негативно въздействие върху цялостното развитие на детето, включително деца, чийто семейства са в процес на раздяла, развод и конфликт за родителските права;
- програма за работа с деца в риск и/или жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация, трафик и всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в/или извън семейството им;
- програма за подкрепа на деца преживели загуба (на родител, значим човек или животно);
  - програма за подкрепа на деца, настанени в приемни семейства;
  - програма за подготовка на дете за осиновяване;
  - програма за обучение на кандидати за осиновители;
  - програма за работа с деца в риск от отпадане от образователната система или отпаднали от образование и техните семейства;
  - програма за работа с непълнолетни бременни/майки и техните семейства;
  - програма за работа с деца установили ранно съжителство;
  - програма за оценка на родителски капацитет и/или повишаване на родителски капацитет.

Дневен център за деца с увреждания гр. Димитровград

Дневен център за деца с увреждания е създаден през 2004 г. Центърът предоставя услуги в общността, гарантиращи комплекс от цялостно социално обслужване на потребителите през деня, свързано с дейности по предоставяне на храна и транспорт, задоволяване на ежедневните здравни, образователни и рехабилитационни потребности,

логопедични занятия, психологична помощ, корекционно-възпитателни дейности и социализация. Осигурява включваща, приемаща и стимулираща развитието, на децата, среда.

Потребители на услугата са деца от община Димитровград с трайни увреждания (двигателни, зрителни, слухови, ментални и множествени), с ЕР на ТЕЛК с определени 50 и над 50% вид и степен на увреждане и техните семейства. Дневният център предоставя полудневна и целодневна грижа на деца с увреждания от 3 до 18 – годишна възраст.

Дейностите обхващат следните направления: обучение според възможностите на потребителите за придобиване на знания и умения в различните сфери на обучението, придобиване на хигиенни и трудови умения, логопедична терапия, спортни дейности, ерго и монтезори терапия, арттерапия, психологична помощ, рехабилитация, работа със семейството. Капацитетът на центъра е 30 места.

Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи с увреждания „ДЪГА“ гр. Димитровград

Социална услуга от резидентен тип е създадена на 01.05.2015 г. с Решение на директора на Регионална дирекция за социално подпомагане, гр.Хасково. Центъра осигурява жизнена среда за пълноценно израстване и развитие на деца и младежи. Предоставя комплекс от социални услуги, среда близка до семейната и осигуряваща на деца и младежи, обучение за придобиване на умения за самостоятелно справяне с дейности от ежедневиия живот, образователни занимания, медицинско обслужване и социализиращи дейности. Осигурено е участието им в образователния процес като се обучават по индивидуални образователни програми.

Ползвателите на Център за настаняване от семеен тип за деца / младежи с увреждания са:

- * лица до 18 годишна възраст (деца) с увреждания, за които до момента на настаняването им в ЦНСТДМУ няма възможност да бъдат отглеждани в биологичното им семейство, в семейството на близки и роднини или в приемно семейство;
- * лица от 18 до 25-годишна възраст (младежи) с увреждания, за които не е възможно да бъдат подкрепени в семейството или да водят самостоятелен начин на живот.

Възрастовите критерии за прием и напускане в Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания могат да бъдат гъвкави и съобразени с индивидуалните специфики на децата/младежите. По изключение деца под 3 години могат да бъдат настанявани в Център за настаняване от семеен тип за деца и младежи с увреждания, в случаите когато в услугата са настанени техни по-големи братя или сестри.

Център за ранна интервенция на уврежданията гр. Димитровград

Ранната интервенция за деца е мултидисциплинарна, координирана услуга, свързана с развитието на деца на възраст между раждането и шест години, за които има притеснения относно развитието. Добрата подкрепа през първите три години от живота на всяко дете е от жизненоважно значение, за да се гарантира добро здраве, физическо и интелектуално развитие и социални умения. Това е дори още по-важно за децата с увреждания. Услугите по ранна интервенция могат да помогнат на децата да достигнат пълния си потенциал.

Ранната интервенция е система от професионални услуги за малки деца с изоставане в развитието, увреждания, атипично поведение, социални и емоционални затруднения, или малки деца, при които има голяма вероятност за изоставане преди да тръгнат на училище. Услугите се основават на приоритетите на семейството и на нуждите на детето и се предоставят в естествената среда на детето, която включва дома му, яселната група, детската градина, групата за игра и други места, където обичайно ходят и деца без увреждания.

Ранната интервенция се определя като предоставяне на подкрепа на семейства на бебета и малки деца и осигуряване на достъп до наличните ресурси с цел подобряване развитието на детето и живота на семейството. Тя отговаря на необходимостта от предотвратяване изоставянето на деца, родени с увреждания от възможно най-ранна възраст. Детето се подпомага във всички негови области на развитие, като същевременно се развиват знания и умения у родителите за разбиране и насърчаване на развитието му.

Ранната интервенция се отнася за деца от 0 до 6 години, които имат увреждане или са в риск от развитие на увреждане или имат друга специална нужда, която влияе на развитието им (деца, отглеждани в институции; деца живеещи в риск от бедност, насилие и други рискови фактори). Ранната интервенция допринася за ранно идентифициране на рисковете за здравето и развитието на децата и ранна намеса. Тя осигурява услуги на тези деца и техните семейства с цел намаляване на ефектите от увреждащото състояние.

Ранната интервенция се стреми да повлияе съществуващите проблеми в развитието, както и да предотврати появата на нови. Ранната интервенция е мобилна услуга с превантивен характер. Основният използван подход е семейно-ориентираният подход. Той поставя във фокуса на работа не само детето, но и цялото семейство.

Родителите имат възможност в партньорство със специалиста да определят приоритетите в развитието на своето дете и да работят заедно за постигането на поставени от тях цели по отношение на подобряване състоянието на детето и създаване на подкрепяща среда.

Услугите по ранна интервенция имат смисъл за детето, семейството и общността. Те помагат на децата да постигнат по-добри резултати, подпомагат социалното включване, защитават човешките права, подкрепят семействата и спестяват ценни ресурси за общността.

Целева група на услугата „Център за ранна интервенция на уврежданията“ са деца на възраст 0-6 години, които имат увреждане или са в риск от развитие на увреждане или имат друга специална нужда, която влияе на развитието им, както и техните семейства.

Капацитетът на ЦРИУ е определен съобразно особеностите на целевата група и одобрения бюджет по Проекта – 15 деца.

ОП „Детски и младежки център“

Общинското предприятие "Детски и младежки център" е структура с основни дейности в социализацията на деца и младежи, създадена на 01.09.2008г. с Решение № 263/31.07.2008 г. на Общински съвет – Димитровград. Тя предоставя възможности и извънкласни форми за забавление и учене, неформално и гражданско образование. Ние инвестираме върху младежите и обръщаме внимание на гласовете им като основен източник на нови идеи, творчество и художествено изразяване. Основните ни дейности са насочени към извънкласни школи и клубове за работа с деца и младежи, образователни дейности, културни мероприятия, межкултурни дейности.

ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД

Дневен център за деца и/или младежи с увреждания гр. Ивайловград

Капацитетът на центъра е 22 места и се посещава от деца на възраст 3 – 18 години, а ако учат до 20 години, с различна степен на увреждания. ДЦДУ е социална услуга на общинско ниво за удовлетворяване на потребностите на населението на Община Ивайловград и общ. Маджарово. Центърът разполага с кабинети за рехабилитация, психомоторика и логопедичен кабинет. Извършваните дейности обхващат следните услуги:

- дневна грижа;
- информиране и консултиране;
- терапия и рехабилитация;
- обучение за придобиване на умения;
- обучение за придобиване на умения.

Център за специална образователна подкрепа „П.Р. Славейков“

Утвърждаването на ЦСОП “ П.Р.Славейков “, гр. Харманли като център в процеса на приобщаващото образование, е с цел подпомагане и интегриране на учениците с интелектуални затруднения и множество увреждания, както и успешната им социализация като равноправни граждани.

В ЦСОП гр. Харманли се осъществява допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със СОП чрез образователна подкрепа от учители - специални педагози, психолози, логопеди, арттерапевти, социален педагог, рехабилитатор/кинезитерапевт.

Услугите, които предлага:

- психо-социална рехабилитация с психолог;
- рехабилитация на комуникативните нарушения с логопед;
- физическа рехабилитация и кинези терапия;
- лечебна физкултура;
- сензорно базирани дейности/ сензорна стимулация;
- арт терапия;
- социално-педагогическа интеграция със социален педагог;
- занимания по интереси.

В ЦСОП гр. Харманли обучението е целодневно в изнесени паралелки, учениците се обучават по индивидуален учебен план от учители - специални педагози. Осигурява ползване на общежитие.

Център за обществена подкрепа - гр. Харманли

Центъра за обществена подкрепа е комплекс от социални услуги. Целта на ЦОП е:

- предоставяне на услуги, предназначени за деца и семейства в риск с цел предотвратяване на изоставянето на децата и настаняването им в специализирани институции;
- превенция на насилието и отпадането от училище;
- деинституционализация и реинтеграция на деца;
- обучение в умения за самостоятелен живот и социална интеграция на деца от институции;
- консултиране и подкрепа на семейства в риск;

- оценяване и подкрепа на приемни родители и осиновители;
- консултиране и подкрепа на деца с поведенчески проблеми и прояви.

Основните дейности по които работи ЦОП са:

- психологическо консултиране;
- говорна терапия;
- професионално ориентиране;
- информиране и обучение;
- групова работа;
- работа на терен.

В центъра работи екип от психолози, социален работник. Услуга е с капацитет 30 потребители, но към момента работи над капацитета си. Предлагат консултация и на приемни семейства и кандидат осиновители.

Център за настаняване от семеен тип за деца с увреждания гр. Харманли

Услугата функционира като държавно делегирана дейност. Основна цел на ЦНСТДУ гр.Харманли е осигуряване на качеството на живот, което гарантира пълноценно физическо, емоционално, познавателно развитие и социално включване на всяко дете в естествената за него среда. Капацитета на услугата е 12 потребителя. Всички деца в училищна възраст посещават училище.

Децата от ЦНСТДУ ползват и съпътстващи услуги в общността, а именно услугите на ЦОП- психологическо консултиране и работа с логопед за подобряване на говора и речта.

Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания „Надежда“

Дневен център за деца и пълнолетни лица с увреждания „Надежда“- гр.Харманли – предоставя услугите:

- дневна грижа;
- информиране и консултиране;
- застъпничество и посредничество;
- терапия и рехабилитация;
- обучение за придобиване на умения;
- подкрепа за придобиване на трудови умения;
- общностна работа.

Капацитет 30 потребителя, средна заетост за 2022 г. 24 потребителя комплексно ползване на услугата, 10 потребителя почасово ползване на услугата.

Всички кабинети в дневния център са обзаведени и оборудвани спрямо всеки специалист ползващ ги с необходимата му техника, така че на децата и пълнолетните лица ползващи услугата да им бъде комфортно и приятно, посещавайки ги. Според нуждите на потребителите центърът разполага с педагогически и психологически кабинет, две зали за групова работа/дневен престой с място за почивка на потребителите, зала за лечебна физкултура/рехабилитация/, психомоторика, логопедичен кабинет, психосензорна зала и мека стая. Дворно пространство, на което има специализирана детска площадка за инвалиди. Дневният център разполага и с превозно средство със специализирана рампа за инвалиди, за да им бъде достъпно, лесно и удобно придвижване, от дома до институцията и от институцията до дома.

ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД

Център за специална образователна подкрепа в град Свиленград - ЦСОП Стефан Василев

ЦСОП „Стефан Василев“ разполага с:

- модернизиран учебни стаи и терапевтично- рехабилитационни кабинети;
- кабинет на психолога и сензорна зала за психо-социална рехабилитация;
- логопедичен кабинет за рехабилитация на комуникативните нарушения;
- кабинет за рехабилитация на физическите увреждания и мека стая с окачено оборудване;
- кабинет за арт терапия;
- класна стая „Монтесори среда“;
- кабинет на социалния педагог за развиване на социални умения;
- кабинет за професионално обучение по готварство.

От 2015 година ЦСОП „Стефан Василев“ е асоцииран член на Мрежа Хлебни Къщи-България и има необходимия натрупан опит за провеждане на иновативна арт терапия-хлебна терапия. Хлебната къща се намира в дворното пространство. В обособени части на двора са разположени:

- сензорна градина;
- площадка с уреди за рехабилитация на деца с увреждания;
- игрище;

- игрови зони;
- интерактивна площадка.

С наличния ресурс от модернизирана материалната база, ЦСОП „Стефан Василев“ - гр. Свиленград реализира устойчиво и иновативно предоставяне на подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности.

Център за специална образователна подкрепа „Стефан Василев“ е екип от ученици, родители, учители и служители, който залага на новаторството и пълноценното сътрудничество. Екип от педагогически специалисти поставя детето в центъра на всяка мисъл, дело и слово и насърчава непосредствеността, искреността и свободата на изразяване на мисли, чувства и преживявания, за да бъде детето разбрана и зачитана страна в процеса на обучение. Екипът е ориентиран към глобалните приоритети, към динамично променящия се свят и е в услуга на нуждите на личността на детето осигурявайки специална образователна подкрепа за развитие на учениците, като предпоставка за равнопоставена и пълноценна личностна реализация.

Центърът за специална образователна подкрепа „Стефан Василев“ е утвърден като конкурентноспособен образователен център с непрекъснато обновяваща се материална база, в който се формират отговорни позиции, прилагат се най-модерни стратегии, технологии и интерактивни методи на преподаване и подкрепа. ЦСОП „Стефан Василев“ ангажира, подпомага и стимулира учениците със специални образователни потребности и ги прави значими в учебния процес и в обществото;

В образователният център постоянно се усъвършенстват професионалните умения на педагозите и той е обособена общност от ученици, учители и родители, проявяващи толерантност, загриженост и зачитане на човешките ценности.

Дневен център за деца с увреждания с тежки множествени увреждания „Надежда“ гр. Свиленград

Капацитетът на центъра е 20 места и се посещава от деца и младежи на възраст от 3 – 18 години, а ако учат – до 20 години, с различна степен на увреждания. Центърът разполага с кабинети за:

- рехабилитация;
- психомоторика;
- логопедичен кабинет.

Център за настаняване от семеен тип за деца/младежи без увреждания гр. Свиленград

Със Заповед № РД01-1795 от 17.12.2015 г. на Изпълнителния директор на Агенция за социално подпомагане е разрешено откриването на социалната услуга от резидентен тип с капацитет 10 места, считано от 01.01.2016 г. Центърът предоставя комплекс от социални услуги, гарантиращи обучение, задоволяване на ежедневните и здравни потребности, потребностите от организация на свободното време, личните контакти, среда, близка до семейната с целева група деца, лишени от родителска грижа от 3 до 18 г., а ако учат до 20 г. без увреждания.

ОБЩИНА СТАМБОЛОВО

Център за обществена подкрепа - с. Стамболово

Капацитетът на ЦОП е 20 места и в услугата са включени всички дейности и форми на подпомагане, които се предлагат на децата и учениците за да бъдат приобщени и социализирани. Осъществяват се групови мероприятия. Основни дейности на центъра са:

- подкрепа за повишаване мотивацията и положителната нагласа към училището и учебния процес;
- превенция на рисковото поведение на децата, ученици от училищата и провеждане на занимания по интереси;
- превенция на риск от отпадане от училище;
- превенция на насилието;
- превенция на деца с рисково поведение;
- доброволческа дейност;
- групови мероприятия, работи и дейности извън учебния процес;
- работа с детски градини.

ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД

Център за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/

В Центъра за социална рехабилитация и интеграция /ЦСРИ/ в Тополовград се прилагат социални услуги за деца в риск относно интегрирането им или се прилагат мерките за закрила на детето. В Центъра е обособена зала за работа с деца и младежи - Звено за обществена подкрепа, където функционират:

- сектор за логопедична рехабилитация;

- сектор за психологическа рехабилитация;
- сектор за социална рехабилитация и групова и индивидуална работа;
- сектор за компютърно обучение със свободен достъп до интернет;
- сектор за работа с незрящи лица, младежи и деца – брайлово обучение, телевизионен увеличител, оптични средства, брайлови пособия, специализирана литература за незрящи.

Специалната мебелировка и оборудване, съобразени с нуждите на потребителите са предпоставка Звеното за обществена подкрепа към Центъра по социална рехабилитация и интеграция да се посещава и след изтичане на установения срок. Предлагат се краткосрочни /до 3 месеца/ и дългосрочни /повече от 3 месеца/ социални услуги.

Целевите групи са деца и младежи в риск на възраст до 18 год.:

- които нямат родители или са останали трайно без тяхна грижа; които са жертва на злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение или наказание в или извън семейството му;
- за които съществува опасност от увреждане или с увреждане на физическото, психическото, нравственото, интелектуалното и/или социално развитие;
- които страдат от увреждания, както и от трудно лечими заболявания; деца от общността, за работа по превенция на рисковото поведение;
- деца с говорни нарушения.

От услугите се възползват:

- родители, настойници, попечители, лица, при които е настанено детето;
- семейства с деца със специални потребности /аномалии, увреждания, отклонения, говорни дефекти и др./;
- семейства, които не могат да се справят с проблемите и търсят професионална подкрепа за отглеждането и възпитанието на детето и семейства, при които има риск от разрушаване на семейните връзки и отношения.

Център за обществена подкрепа – гр. Симеоновград

Центърът за обществена подкрепа е открит на 01.06.2016 г. с капацитет 30 места. В услугата са включени всички дейности и форми на подпомагане, които се предлагат на децата и учениците за да бъдат приобщени и социализирани. Осъществяват се групови мероприятия. Основни дейности на центъра са:

- Услуги по превенция на изоставянето на децата и настаняването им в специализирани институции - работата в това направление е насочена към бременни и семейства, при които съществува риск от изоставяне на детето;
- Центърът работи в подкрепа на семейства чрез консултиране, информиране, групови обучения с цел повишаване на родителския капацитет;
- Превенция на насилието - подкрепа на деца, жертви на насилие и техните семейства;
- Превенция на отпадането от училище - оказване на педагогическа подкрепа, консултиране с цел повишаване на мотивацията и създаване на положителна нагласа към училището;
- Услуги за деца с поведенчески проблеми и техните семейства - педагогическо и психологическо консултиране, работа в групи по интереси, организиране на спортни, образователни и културни дейности;
- Услуги, свързани с информиране, оценяване, обучение и подкрепа на приемни родители и основители.

Целевите групи, с които работи персонала на ЦОП гр. Симеоновград са:

- деца с противообществени прояви;
- деца, отпадащи от училище;
- деца, жертва на насилие;
- деца, на които е предоставена полицейска закрила;
- деца, напускащи институции;
- родители, семейства и близки на деца от посочените по – горе групи деца;
- приемни семейства;
- основители;
- бременни жени, за които има риск да изоставят децата си.

Центърът за обществена подкрепа разполага с високо квалифициран и обучен екип: социални работници, психолози, логопед и педагог. Всеки професионалист от екипа на ЦОП Симеоновград признава етичните взаимоотношения и екипността като оптимална формула за постигане на добър психоклимат на работното място и уважавайки и зачитайки достойнството на децата и техните семейства, се стреми адекватно да отговори на динамично променящата се социално – икономическа ситуация, създавайки добър модел на грижа и подкрепа.

Програми, които се реализират в ЦОП Симеоновград и се прилагат в зависимост от идентифицираните рискове:

- Програма за подкрепа и консултиране на семейства от общността;
- Програма за реинтеграция в биологичното семейство на деца, настанени в алтернативна грижа;
- Програма за деца с поведенчески проблеми и техните семейства;
- Програма „Превенция на ранните бракове“;
- Програма за обучение на кандидати за основители;
- Програма за превенция на отпадането от училище;
- Програма за превенция на изоставянето/ разделянето на деца от биологичното семейство и настаняването им в алтернативна грижа;
- Програма за ранно детско развитие, семейно консултиране и подкрепа.

Услугите в ЦОП са безплатни и се предоставят след подаване на Заявление за ползване на социални услуги, финансирани от държавния бюджет по местоживее на детето в Дирекция „Социално подпомагане“.

****Извод:** Посочените институции за социални услуги извършват дейности, близки до посочените в чл. 49, ал. 1, т. 3, 5 и 6 от ЗПУО – превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, педагогическа и психологическа подкрепа, прилагане на програми за подкрепа и обучение за семействата на децата и учениците с увреждания. В тези общински институции работят специалисти, които могат да са полезни за предлагането на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в училищата и детските градини, както и да компенсират недостига на специалисти в училищата и детските градини. Опитът на общините от управлението на тези институции е полезен при вземането на решение за разкриване на нови структури по ЗПУО или за възлагане на ресурсното подпомагане на деца и ученици със СОП на лицензирани доставчици на социални услуги.*

2.3. Състав и особености на групата на децата и учениците със специални образователни потребности.

Данните в този раздел са според Националната електронна информационна система за предучилищното и училищно образование (НЕИСПУО) или предоставени от училищата и детските градини.

Разпределението по общини на децата и учениците със СОП е показано в таблицата по данни към 30.07.2023 г.:

Община:	бр. уч-ща	бр. уч-щ	от тях: със СОП	% на ученици със СОП от общия брой	бр. детски градини	бр. деца	от тях: със СОП	% деца със СОП	общо деца и уч-ща със СОП
Хасково	26	9895	240	2,42	12	2394	79	3,30	319
Димитровград	13	4211	167	3,97	7	1225	31	2,53	323
Харманли	9	2155	69	3,20	3	540	7	1,30	76
Свиленград	6	2152	57	2,64	5	692	6	0,87	63
Любимец	4	888	42	4,73	1	277	4	1,44	46
Тополовград	5	816	48	5,88	1	193	3	0,50	51
Симеоновград	3	772	31	4,00	2	232	0	0,00	31
Ивайловград	4	408	39	9,6	2	119	1	0,84	40
Минерални бани	2	384	6	1,56	1	106	1	0,9	7
Стамболово	4	452	11	2,43	1	104	3	2,9	14
Маджарово	1	185	1	0,00	1	35	0	0,00	1
ОБЩО	77	22318	711	3,20	36	5917	135	2,30	846

*Извод: Общият брой на деца и ученици за учебната 2022-2023 г. в област Хасково е 28235, от които 846 са със СОП. Най-голям брой ученици и деца със СОП са в Община Хасково, следвани от общините Димитровград, Харманли и Свиленград. Най-малък брой деца и ученици със СОП има в общините Маджарово и Минерални бани. Най-голям процент на съотношение ученици/ученици със СОП се наблюдава в община Ивайловград, а за детските градини в община Хасково. В общините Симеоновград и Маджарово няма регистрирани деца със СОП, което не предполага липсата на ангажимент на образователните институции към разнообразните форми и подходи от обща подкрепа за личностно развитие, отчитайки малкия брой деца и ученици.

На територията на областта функционираха три помощни училища-интернат, осъществяващи допълнителна подкрепа на деца и ученици със СОП, с множество увреждания и интелектуална недостатъчност в тежка степен, които през учебната 2017/2018 са преобразувани в центрове за специална образователна подкрепа /ЦСОП/, както следва:

- ЦСОП „Д-р Петър Берон“ – гр. Хасково;
- ЦСОП „Стефан Василев“ – гр. Свиленград;
- ЦСОП „П. Р. Славейков“ – гр. Харманли (обучението е целодневно, в изнесени паралелки).

Тези институции обслужват голям процент деца и ученици с тежки диагнози, разпределени в трите града на областта.

Училищата с най-голям потенциал да се справят с децентрализираната самостоятелна грижа за учениците със СОП са представени в таблицата по общ брой ученици за учебната 2022 – 2023 г., към юли 2023 г.:

№	Училище	Населено място	Община	Общ бр. ученици за 2022/2023 г.	Бр. ученици със СОП	% със СОП
1	СУ „Пасий Хилендарски“	Хасково	Хасково	589	34	5,77
2	ОУ „Шандор Петьофи“ Хасково	Хасково	Хасково	308	20	6,50
3	СУ „Васил Левски“	Хасково	Хасково	691	15	2,17
4	ОУ „Христо Смирненски“	Хасково	Хасково	690	14	2,03
5	ОУ „Пенчо Славейков“	Димитровград	Димитровград	695	39	5,61
6	ОУ „Алеко Константинов“	Димитровград	Димитровград	702	27	3,84
7	ОУ „Васил Левски“, Димитровград	Димитровград	Димитровград	106	11	10,37

8	ОУ „Иван Вазов“	Харманли	Харманли	494	19	3,85
9	СУ „Неофит Рилски“	Харманли	Харманли	631	19	3,01
10	НУ „Отец Паисий“ гр. Харманли	Харманли	Харманли	179	14	7,8
11	СУ „Д-р Петър Берон“	Свиленград	Свиленград	823	25	3,03
12	ОУ „Любен Каравелов“	Свиленград	Свиленград	149	12	8,05
13	ПГССИ „Христо Ботев“	Свиленград	Свиленград	541	12	2,66
12	СУ „Желязко Терпешев“	Любимец	Любимец	508	42	8,67
13	СУ „Д-р Петър Берон“	Тополовград	Тополовград	482	22	4,56
14	НУ „Св.Св.Кирил и Методий“ - Тополовград	Тополовград	Тополовград	200	18	9,0
Общо:	14			7788	343	4,40

*Извод: Повечето училища, притежаващи най-голям потенциал да се справят с децентрализираната самостоятелна грижа за учениците със СОП, се намират на територията на общините Хасково и Димитровград, следвани от общините Харманли, Свиленград, Тополовград и Любимец.

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ВЪЗРАСТ на децата и учениците със СОП е както следва:

ОБЩ БРОЙ ДЕТСКИ ГРАДИНИ	БРОЙ ДЕЦА СЪС СОП		
	3-4 годишни	5-6 годишни	ОБЩО:
ОБЩИНА ХАСКОВО			
12	21	58	79
ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД			
7	10	21	31
ОБЩИНА МИНЕРАЛНИ БАНИ			
1	0	1	1

ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ			
1	0	4	4
ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД			
5	1	5	6
ОБЩИНА ХАРМАНЛИ			
3	5	2	7
ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД			
1	0	3	3
ОБЩИНА МАДЖАРОВО			
1	0	0	0
ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД			
2	0	1	1
ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД			
2	0	0	0
ОБЩИНА СТАМБОЛОВО			
1	2	1	3

*Извод: Групата деца и ученици със специални образователни потребности, които се нуждаят от допълнителна подкрепа за личностно развитие, е разнообразна по своя състав и особености в отделните училища, детски градини и общини. Това изисква много конкретен подход при планиране на необходимите ресурси и нагласяне на институционалните практики към индивидуализирана грижа, както и гъвкави решения на място и в сътрудничество с другите институции.

2.4. Обезпеченост на образователната система със специалисти.

Голям брой от педагогическите кадри притежават висше образование на образователно-квалификационна степен "бакалавър" или "магистър" по специалността "специална педагогика" или по друга специалност с професионална квалификация "учител" и допълнителна квалификация по специална педагогика. Същото се отнася и за педагогическите кадри, притежаващи образователно-квалификационна степен "професионален бакалавър" по специалността "специална педагогика" или по друга специалност с професионална квалификация "учител" и допълнителна квалификация по специална педагогика. Съществуват и педагогически кадри, притежаващи висше образование на образователно-квалификационна степен "бакалавър" или "магистър" с професионална квалификация "учител".

ДЕТСКИ ГРАДИНИ	Брой персонал		
	Педагогически специалисти		Непедагогически специалисти
	Учители	Други (по чл. 211, ал.2 от ЗПУО)	
ОБЩИНА ХАСКОВО			
ОБЩО:	232	13	248
ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД			
ОБЩО:	4	0	3,4
ОБЩИНА МАДЖАРОВО			
ОБЩО:	4	0	4
ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД			
ОБЩО:	19	1	26
ОБЩИНА ХАРМАНЛИ			
ОБЩО:	50	2,5	58
ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД			
ОБЩО:	63	3	54
ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ			
ОБЩО:	22	0	29
ОБЩИНА МИНЕРАЛНИ БАНИ			
ОБЩО:	15	0	13
ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД			
ОБЩО:	114,5	3,5	130
ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД			
ОБЩО:	16	0	20
ОБЩИНА СТАМБОЛОВО			
ОБЩО:	15	0	18,7

УЧИЛИЩА	Брой персонал						
	Педагогически специалисти			Непедагогически специалисти		Общо	
	Учители	Заети щатове	Други (по чл. 211, ал. 2 от ЗПУО)	Персонал	Заети щатове	Персонал	Заети щатове
ОБЩИНА ХАСКОВО							
ОБЩО:	951,75	948,75	0	279,025	0	265,4	N/A
ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД							
ОБЩО:	398,5	397,5	17	106,1	103,6	495,6	501,1
ОБЩИНА МИНЕРАЛНИ БАНИ							
ОБЩО:	49	50	7	8	8	34	34
ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ							
ОБЩО:	87	87	3	37,5	37,5	124,5	124,5
ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД							
ОБЩО:	199	199	2	62	62	261	261
ОБЩИНА ХАРМАНЛИ							
ОБЩО:	225	221	22	60	58	285	279
ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД							
ОБЩО:	81	81	0	28,5	28,5	109,5	109,5
ОБЩИНА МАДЖАРОВО							
ОБЩО:	20	19	0	8	8	28	27
ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД							
ОБЩО:	57	57	3	8	20,9	38,9	77,9
ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД							
ОБЩО:	77	77	0	29	29	106	106
ОБЩИНА СТАМБОЛОВО							
ОБЩО:	54	36,5	7,5	14,5	0	69	N/A

Професионалната подготовка на работещите специалисти е на високо ниво, изградено чрез включване на специалистите в специализирани обучения и квалификационни курсове. Квалификационни форми за широк кръг педагогически специалисти се организират от РУО-Хасково и РЦПППО – Хасково. Училищата и детските градини са получили методическа подкрепа от ресурсни учители, психолози и логопеди от РЦПППО – Хасково.

В сградата на РЦПППО – Хасково се провеждат обучения, кръгли маси, дискусии и презентации за учителите от общообразователните училища в областта на тема:

- „Хиперактивност и дефицит на вниманието при деца със специални образователни потребности“;
- „Дефицити в психичните процеси при деца със СОП“;
- „Комуникативни нарушения при деца в начална училищна възраст със СОП“;
- „Зрителни нарушения при деца и ученици със специални образователни потребности“;
- „Иновационни методи и нови технически средства при работа с деца със слухови нарушения“;
- „Ранни симптоми и начини на разпознаване на деца от аутистичния спектър“;
- „Видове двигателни нарушения и преодоляване на затрудненията, произтичащи от тях в училище“;
- „Модерни подходи при работа с деца със СОП-арттерапия, музикотерапия, приказкотерапия, ароматерапия и др.“.

Мобилни екипи по заявка - Организиране на мобилни екипи от специалисти от РЦПППО – Хасково за обучения по заявка на колективите на общообразователните училища и детски градини.

*Извод: Броят на назначените в училищата и детските градини педагогически съветници, логопеди и психолози не е достатъчен. Това означава, че функциите на тези специалисти се изпълняват от други членове на педагогическите колективи, без да имат подготовка и време за това. Все още не е достатъчен обхватът и задълбочеността на квалификацията на учителите в училищата и детските градини и няма критична маса на промяна в нагласите на учителите да припознават като свое професионално поле работата с деца и ученици със СОП, дори и те да са малка част от учениците, с които работят.

2.5. Материалните условия в институциите по отношение на обучението на ученици със специални образователни потребности.

Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование – Хасково, намиращ се в сградата на ЦСОП „Проф. д-р Петър Берон“ гр. Хасково със самостоятелен западен вход на третия етаж с адрес гр.Хасково, ул. „Иглика“ №14 ет. 3, притежава

стълбищен подежник, спечелен по проект, чрез който превръща помещенията на 3-я етаж в достъпно място за децата с физически увреждания и инвалидни колички.

В административната сграда на Регионален център - Хасково са обособени следните кабинети и зали:

- кабинет по монтесори терапия и ерготерапия;
- специализиран кабинет за работа, който се посещава от 25 деца и ученици със специални образователни потребности в извънучебно време, придружавани от родител по определен график, в зависимост от потребностите и възможностите на децата;
- кърт за подпомагане на обучението на децата и учениците с изготвен план за подкрепа: интерактивна дъска, биофидбек, монтесори шкаф, дидактически материали и обучителни пособия /образователни игри, пъзели, детска литература/;
- кърт за деца с нарушено зрение, оборудван с увеличителни лупи, брайлова машина, комплект бели бастуни, компютър с говореща програма, използвани в процеса на работа със зрително затруднени ученици;
- кърт за деца с увреждане на слуха: наличие на fm системи и слухови апарати за изолиране на допълнителните шумове и звукове;
- зала за сензорна терапия;
- кърт за сензорна терапия: водно легло, светещо небе, светлоотразителни снопове, музикално-релаксиращи уредби, уреди за ароматерапия, воден кърт с кула, прожектор с филтър и огледална сфера, електронна картина "морско дъно";
- забавен детски кърт: стена за катерене, тунел-гъсеница, пластмасова къщичка, стена-пъзел;
- кърт за фина моторика и тактил: сух басейн, тапицирана пързалка, люлка;
- зала за рехабилитация;
- мини фитнес зала: уреди за рехабилитация /пътека, лежанка, велоелгометри, топки, шведска стена, масажен стол, кушетка за масажи/ стълба за рехабилитация;
- заседателна зала;
- провеждането на педагогически съвети, обучения, конференции и форуми;
- кърт за съхранение на личните досиета на децата и учениците със специални образователни потребности от област хасково;
- компютърен кърт с компютри и принтери за нуждите на педагогическите специалисти;
- информационен кърт относно административни справки и уточнения;
- работно място на регионалния екип към РЦППО;
- административни кабинети;

- стена на новаторството;
- стена на спорта;
- кът за арттерапия: стативи, бои, платна, гипсови фигурки и други;
- кът за куклен театър: параван, кукли и декори;
- музикален кът: музикален стол, музикален камертон, музикален шкаф и музикални инструменти.

Регионален център - Хасково е оборудвал по места в общообразователните училища и детски градини 17 ресурсни кабинети на територията на областта окомплектовани с бюра, секции, чинове, ергономични столове, етажерки, килими, дивани, мултифункционални устройства, велоергометри, фотоапарати, лаптопи и монитор-телевизор, дидактични игри, образователни материали и детски книжки. Обзаведените кабинети са разположени по общини както следват:

Община Хасково:

- ОУ „Н. Й. Вапцаров“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. св. Кирил и Методий“ гр. Хасково;
- ОУ „Шандор Петъфи“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. Иван Рилски“ гр. Хасково;
- СУ „Стефан Караджа“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. Кирил и Методий“ с. Конуш;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Войводово.

Община Димитровград:

- ОУ „Алеко Константинов“ гр. Димитровград;
- ОУ „Васил Левски“ гр. Димитровград;
- ОБУ „Св. св. Кирил и Методий“ гр. Димитровград;
- ОУ „Лейо Яворов“ гр. Димитровград;
- ОУ „Д. Матевски“ гр. Мерицлери;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Крепост;
- ОУ „Христо Смирненски“ с. Раднево.

Община Тополовград:

- НУ „Св. св. Кирил и Методий“ гр. Тополовград;
- СУ „Д-р Петър Берон“ гр. Тополовград.

Община Любимец:

- НУ „Захари Стоянов“ гр. Любимец;
- НУ „Христо Ботев“ гр. Любимец;
- СУ „Желязко Терпешев“ гр. Любимец.

Община Свиленград:

- ОУ „Иван Вазов“ гр. Свиленград;
- ОУ „Любен Каравелов“ гр. Свиленград.

Община Харманли:

- НУ „Алеко Константинов“ гр. Харманли;
- НУ „Отец Паисий“ гр. Харманли;
- СУ „Неофит Рилски“ гр. Харманли.

Състоянието на достъпната архитектурна среда в училищата и детските градини от областта е както следва:

- изградени рампи – в 17 сгради. Те представляват само 10% от посочените учебни корпуси, сгради, общежития и физкултурни салони, използвани от училищата и детските градини в област Хасково;
- изградени асансьорни уредби – в 2 сгради (ЕГ „Проф. д-р Иван Богоров“ гр. Димитровград и ЦСОП „Ст. Василев“ гр. Свиленград);
- изградени подемни платформи – в 1 сграда (сградата на Регионален център за подкрепа на приобщаващото образование-Хасково).

****Извод:** Поставено е начало на изграждане на материална база в детските градини и училищата, но тя все още не е достатъчна за качествено обучение на деца и ученици със специални образователни потребности. Сегашното състояние е резултат, повече от прилагане на помещения и опити за частично решаване на проблемите, според наличните ограничени финансови ресурси. Архитектурната достъпност е факт за малък брой образователни институции. Необходими са концентрирани целеви средства и планирани действия за привеждането на материалните условия в съответствие с нормативните изисквания.*

2.6. Карьерното ориентиране на учениците.

На територията на област Хасково, училищното образование включва взаимно допълващи се дейности за информиране, диагностика, консултиране, посредничество и проследяване, с оглед, подпомагане учениците в техния самостоятелен и осъзнат избор на образование и/или професия и осъществяване на връзка между училището и пазара на труда.

В област Хасково всички детски градини и училища работят по европейски проекти, Национални програми за 2023 г., както и проекти на МОН и МЗХ, както следва:

1. НП „Система за национално стандартизирано външно оценяване“;
2. НП „Ученически олимпиади и състезания“;
3. НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“;
4. НП „Хубаво е в детската градина“;
5. НП „Информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в системата на предучилищното и училищното образование“;
6. НП „Квалификация на педагогическите специалисти“;
7. НП „Заедно за всяко дете“;
8. НП „Оптимизиране на вътрешната структура на персонала“;
9. НП „Иновации в действие“;
10. НП „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“;
11. НП „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“;
12. НП „Без свободен час“;
13. НП „Роден език и култура зад граница“;
14. НП „Професионално образование и обучение“;
15. НП „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“;
16. НП „Обучение за ИТ умения и кариера“;
17. НП „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“;
18. НП „Неразказаните истории на българите“;
19. НП „България – образователни маршрути“;
20. НП „Заедно в изкуствата и в спорта“;
21. НП „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на българската армия“;
22. Проект „Успех за теб“, финансиран от Програма „Образование“ 2021-2027;
23. Схема „Училищен плод“ и схема „Училищно мляко“ ;
24. Постановление № 46 от 19 март 2020 г. за определяне на минимални диференцирани размери на паричните средства за физическа активност, физическо възпитание, спорт и спортно-туристическа дейност на деца и учаци в институции в системата на предучилищното и училищното образование и във висшите училища;
25. Проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“;
26. Проект „Подкрепа за приобщаващо образование“;

27. НП „Подкрепа на образователните медиатори и социални работници“;
28. Проект „Равен достъп до училищно образование в условия на кризи“, финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г.;
29. Проект „Образование за утрешния ден“, финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г.;
30. Проект „Ученически практики-2“, финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г.;
31. Проект „Подкрепа за дуална система на обучение“, финансиран по ОП „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014 - 2020 г.;
32. Участие в проекти по ОП „Еразъм+“;
33. Проекти и дейности, реализирани със средства от Предприетието за управление на дейностите по опазване на околната среда (ПУДООС);
34. Програми на общини за деца с изяви дарби.

От 2018 г. на територията на област Хасково функционира *Център за кариерно ориентиране*, стартирал по проект „Система за кариерно ориентиране“, а през 2018 г. преминава към *ЦПЛР – ОУО*. Дейностите се осъществяват от 3 кариерни консултанти. Те провеждат индивидуална и групова работа с ученици от всички степени на училищното образование по въпросите за тяхната професионална ориентация и кариерно развитие. Центърът за кариерно ориентиране разполага със зала за информиране, зала за индивидуално консултиране и зала за групова работа.

Областите на дейност са:

- информиране;
- консултиране;
- посредничество;
- организиране;
- разработване на училищни практики за кариерно ориентиране.

Потребители на услугите по кариерно ориентиране са ученици от 1-12 клас, родители, директори на училища, учители и педагогически съветници, други институции, домове, школи и социални центрове, НПО и др. В начален етап дейностите по кариерно ориентиране са насочени към запознаване на учениците със света на труда и различни професии; възпитание в уважение към труда; подкрепа за развитие на личностни и социални умения, за изява на първите мечти и проекти, насочени към бъдещата реализация. Най-ефективните методи са игри, викторини, състезания, комбинирани с беседи, демонстрации, творчески занимания. Много привлекателни за децата са посещенията на различни работни места, гостуване на родители, които разказват за своите професии и др.

Специфични потребности от кариерно ориентиране на учениците:

Специфични потребности от кариерно ориентиране на учениците в *начален етап*:

- разбиране на мястото на работата в човешкия живот, на необходимостта от труда и на ползата от различните професии;
- формиране на умения за учене, на ефективно взаимодействие с околните и за организиране на времето.

Специфични потребности от кариерно ориентиране на учениците в *прогимназиален етап*:

- разбиране на необходимостта от учене за постигане на житейски успех и пълноценна професионална реализация;
- осъзнаване на собствени силни страни, интереси, потребности и областите за развитие;
- развитие на социални умения и личностни качества;
- улесняване процеса на себепознание (интереси, способности, предпочитания);
- подпомагане информирания и осъзнат образователен избор след VII клас;
- подкрепа за вземане на решение.

Специфични потребности от кариерно ориентиране на учениците в *гимназиален етап*:

- определяне на интересите в конкретни професионални области;
- развиване на ключови умения за управление на кариерното развитие - себепознание, планиране, определяне на цели и вземане на решения;
- формиране на умения и готовност за вземане на решение;
- реализиране на личния план за успешен преход от гимназиален етап към пазара на труда или продължаване на образованието;
- задълбочена информация за актуалното състояние на пазара на труда;
- формиране на умения за планиране и управление на кариерата.

Специфични потребности от кариерно ориентиране на *застрашените от отпадане* ученици:

- идентифициране на интересите и предпочитанията към професии от Списъка на професиите за професионално образование и обучение на ученици от V-VII клас, които са в риск от преждевременно напускане на образователната система;

- тест за ранно кариерно ориентиране на ученици от V-VI клас, които са в риск от преждевременно напускане на образователната система;
- тест за кариерно ориентиране на ученици от VII клас, които са в риск от преждевременно напускане на образователната система.

Тази дейност има за цел да мотивира и насочва към системата на професионалното образование учениците в риск от отпадане, което от своя страна да допринесе за намаляване броя на преждевременно напусналите образователната система.

Проведени дейности по кариерно ориентиране в общините през учебната 2022/2023 г.:

В област Хасково кариерното ориентиране на учениците на общинско ниво, се осъществява основно от класните ръководители и педагогическия съветник:

- в часа на класния ръководител;
- индивидуални срещи с ученици и родители;
- групови дискусии и беседи в часовете по теми, свързани с избора на професия;
- работа по проекти;
- срещи - разговори с родители, които разказват за своите професии;
- посещения с ученици в отделни учебни заведения.

Провеждат се родителски срещи за бъдещите петокласници за по - плавен преход към следващия етап на образование.

Организирант се и родителски срещи за приема след завършено основно образование с участието на представители на учебни заведения в общината. Дава се информация за видовете подготовка в институциите, ред и условия за осъществяване на приема, професии и специалности, които се изучават. Важна част от кариерното ориентиране на учениците е посредничеството между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране, така също и разработване на училищни практики за кариерно ориентиране.

Учениците са консултирани относно формиране на интереси, нагласи, преодоляване на типични грешки и мотивация за избор на образование и професия, формиране на умения за планиране на учебното и личното време, умения за свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование и професия. В плана на педагогическия съветник са заложени и се осъществяват обучения за кариерно ориентиране с ученици от VII и XII клас.

Кариерното ориентиране на учениците включва както индивидуално консултиране, така и групова работа, където те получават информация за:

- видовете подготовка в училищното образование;
- институциите в системата на средното и висшето образование;
- реда и условията за прием на ученици и студенти и др.;
- професиите и профилите, които се изучават в училищната система;
- динамиката и потребностите на пазара на труда.

Индивидуална и групова работа за:

- подобряване на мотивацията на учениците за учене и професионална реализация;
- провеждане на интерактивни упражнения по кариерно ориентиране;
- провеждане на дискусии с ученици и родители по теми, свързани с избора на образование, професия и работа;
- провеждане на тренинги с ученици от VII-VIII и XI-XII клас за формиране на умения за вземане на решения и търсене на работа.

Работа по програми за кариерно ориентиране:

- с учениците от I-IV клас - създаване на първите и най-ранни проекти;
- с учениците от V-XII клас - подготовка за преход към по-висока степен на образование/пазар на труда;
- с учениците от отделните целеви групи - застрашени от отпадане от училище, талантили ученици, със специални образователни потребности, с девиянтно поведение и др.;
- реинтегриране на отпадналите от училище;
- формиране на нови умения за социално включване и мобилност.

Консултиране относно :

- разкриване на интереси, нагласи и мотивация за избора на образование и професия;
- преодоляване на типични грешки, свързани с избора на образование и професия от учениците;
- умения за планиране на учебното и личното време;
- свързване на индивидуалните особености с изискванията на желаното образование;
- подкрепа за вземане на решения, свързани с продължаване на образованието;
- формиране на умения за планиране на кариерното развитие;
- решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация.

Важна част от кариерното ориентиране на учениците е посредничеството между ученици, училище и бизнес по проблемите на кариерното ориентиране, така също и разработване на училищни практики за кариерно ориентиране.

Установена е необходимост от възстановяване на организиране и провеждане на Общински форум на средното образование. На него професионални и профилирани гимназии и средни училища ще имат възможност да представят областта, в която ще подготвят своите възпитаници според утвърдения план-прием. През дните на форума учениците ще могат да посетят изложението и да се информират за вида и структурата на училищата в региона, за характеристиките на профилите, професиите и специалностите, които се изучават в тях.

През учебната 2022/2023 г. в Община Хасково са проведени дейности по кариерно ориентиране с 502 ученици от начален етап на (I-IV клас) образованието в следните училища:

- ОУ „Любен Каравелов“ с. Узунджово;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Малево;
- ОУ „Св. Климент Охридски“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Конуш;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Войводово;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Долно Големанци;
- ОУ „Христо Смирненски“ гр. Хасково;
- ОУ „Н. Й. Вапцаров“ гр. Хасково;
- НУ „Г.С. Раковски“ гр. Хасково.

В начален етап (I-IV клас) дейностите по кариерно ориентиране имат за цел създаване на най-обща представа за професиите и запознаване с техните видими белези и лесно разпознаваеми характеристики. На този етап кариерното ориентиране фокусира вниманието на ученика върху мечтаната професия, а не реалният избор и се включват теми като:

- „Признаци за групиране на професиите“;
- „Имената на професиите“;
- „Влакче на професиите“;
- „Познай моята професия“;
- „В семейството на професиите“;
- „Родословно дърво на професиите“;
- „Парад на професиите“.

Проведени са дейности с 493 ученици от прогимназиален етап (5-7 клас) в следните училища:

- ОУ „Св. Климент Охридски“ гр. Хасково;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Войводово;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Конуш;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ с. Малево;
- ОУ „Христо Смирненски“ гр. Хасково;
- ОУ „Любен Каравелов“ с. Узунджово;
- ОУ „Св. Иван Рилски“ гр. Хасково;
- ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“ гр. Хасково;
- ОУ „Васил Левски“ с. Книжовник;
- ОУ „Любен Каравелов“ гр. Хасково;
- ОУ „Шандор Петъфи“ гр. Хасково;
- ОУ „Христо Ботев“ с. Долно Големанци.

Учениците от пети и шести клас придобиват знания за света на труда и умения за избор на образование и професия. Тук са включени теми като:

- „Какво зная за образователната система в България“;
- „Вземам решения стъпка по стъпка“;
- „Кои образователни алтернативи са подходящи за мен“;
- „Какви качества притежавам“ и др.

Провеждат се и дискусии по тематични филми, които акцентират вниманието на учениците върху житейски истории на известни личности свързани с успех и кариера, анализи на психолози, анкети с ученици и др.

През учебната 2022/2023 г. са проведени дейности по кариерно ориентиране с 282 ученици от гимназиален етап на образованието от следните училища в гр. Хасково:

- ПГМЕТ „Стойчо и Кица Марчеви“ гр. Хасково;
- ПГЛП „Райна Княгиня“ гр. Хасково;
- ПГДС „Цар Иван Асен II“ гр. Хасково;
- ФСГ „Атанас Буров“ гр. Хасково;
- ПГТ „Александър Паскалев“ гр. Хасково.

Учениците от гимназиален етап се запознават с възможностите за професионална реализация, съобразена с динамиката на пазара на труда или продължаване на образованието във висшите учебни заведения като се акцентира върху формиране на умения за вземане на решения и планиране на кариера. За целта се представят теми като:

- „Кога, къде и с какво искам да работя?“;
- „Моите силни и слаби страни“;
- „Моето първо интервю за работа“;
- „Обяви за работа и документи за кандидатстване“ и др.

Учениците попълват въпросник в Националния портал за кариерно ориентиране на ученици, за определяне на интереси, способности, предпочитания и ценности. Запознаване с висшите училища и специалности, както и рейтинговата система на висшите учебни заведения.

През учебната 2022/2023 г. са проведени индивидуални консултации със 179 ученици от прогимназиален и гимназиален етап, във връзка с определяне на интереси, способности, предпочитания, ценности, преодоляване на типични грешки при избора на образование и професия, подкрепа за вземане на решения свързани, с продължаване на образованието, решаване на вътрешни и външни конфликти, свързани с възможностите за образователна, професионална и личностна реализация и др.

*Извод: Центърът за кариерно ориентиране, на територията на Област Хасково отговаря на новите предизвикателства и предлага нова визия за развитие пред традиционните образователни модели. Фокусът е върху развитието на личността на ученика, с неговата автономност и свобода на избор, право на личен стремеж към преуспеяване и благоденствие.

2.7. Работа с деца с изяви дарби.

ОБЩИНА ХАСКОВО

Общинската програма на мерките за закрила на деца с изяви дарби за 2022 г. осигурява финансово подпомагане и възможности за изява на деца и ученици с изяви дарби. Средствата за стимулиране на деца с изяви дарби, които се отпускат на ученици, класирани на национален или международен конкурс, олимпиада или състезание, включени в програмата по чл. 11 по НУРОЗДИД, се предоставят от държавния бюджет. Работата с талантиливите и даровити деца в свободното им време в областта на науката, изкуството и спорта се осъществява в клубовете, кръжоците и школите в училищата, спортните клубове, читалищата.

През 2022 година за участия в конкурси и спортни състезания, стипендии са получили:

- Годишна стипендия „Проф. Н. Симеонова“ – 13 ученици в размер на 1200 лв., в общ размер на 14 600 лв.;

- Еднократно финансиране – 23 ученици в размер на по 150 лв.;
- Една колективна стипендия в общ размер – 525 лв.;
- Еднократно финансово подпомагане в размер до 1500 лв. за участие в престижни международни конкурси, олимпиади, състезания, пленери, обучителни и тренировъчни лагери - общо 2 380 лв.

По данни от училищните ръководства:

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	Хасково	ЕГ "Проф.д-р А. Златаров"	125
2	Хасково	ПМГ „Акад. Боян Петканчин“	85
3	Хасково	СУ „Стефан Караджа“	10
4	Хасково	СУ „Св. П. Хилендарски“	50
7	Хасково	ОУ „Св. Кл. Охридски“	31
8	Хасково	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	6
9	Хасково	ОУ „Св. И. Рилски“	12
10	Хасково	СУ „Васил Левски“	10
11	Хасково	ПГДС „Цар Иван Асен II“	89
12	Хасково	ОУ „Шандор Петьофи“	21
13	Хасково	ПГТ „А. Паскалев“	2
14	Хасково	ПГЛП „Р. Книгчия“	12
15	Хасково	ОУ „Л. Каравелов“	4
16	Хасково	ОУ „Н.Й.Вапцаров“	5
17	Хасково	ПГТАТ „Н.Й.Вапцаров“	18
	Общо:	17	480

ОБЩИНА ХАРМАНЛИ

През 2022 г. от МОН, по Наредбата за условията и реда за осъществяване на закрила на деца с изявени дарби“, бе отпусната стипендия на 5 ученика от община Харманли, класирани на първи места в областта на спорта.

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	гр. Харманли	СУ „Неофит Рилски“	3
2	гр. Харманли	НУ „Алеко Константинов“	17
3	гр. Харманли	ОУ „Иван Вазов“	50
4	с. Иваново	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	16
Общо:		4	86

ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ

През 2022 г. и 2023 г. децата в начален етап на образование и на учениците в гимназиален етап активно участват в конкурси от национално и международно участие.

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	гр. Любимец	СУ „Ж. Терпешев“	15
2	гр. Любимец	НУ „Христо Ботев“	41
3	гр. Любимец	НУ „З. Стоянов“	31
4	с. Малко градище	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	12
Общо:		4	99

ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД

Работата с талантливите и даровити деца в свободното им от учебни занятия, време, в областта на науката, изкуството и спорта в Община Димитровград е приоритет на ОПЦМЦ и НАОП „Джордано Бруно“. Тези две институции предлагат условия за алтернативна заетост на младите хора в борбата срещу негативите на обществото ни, които все по-драстично нарастват:

- агресия;
- насилие;
- наркомания;
- проституция;
- наркоманизъм.

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	Димитровград	ОУ“Пенчо Славейков“	101
2	Димитровград	ОУ „Алеко Константинов“	80
3	Димитровград	ПМГ „Иван Вазов“	100
4	Димитровград	СУ „Любен Каравелов“	50
5	Димитровград	ПЕГ „Д-р Иван Богоров“	28
7	Димитровград	ПГ „Проф д-р Асен Златаров“	3
Общо:		7	362

В ОП „Детски и младежки център“ 295 броя деца и ученици са включени в дейности в следните направления:

- художествено-творчески;
- научно-познавателни;
- приложно-технически;
- спортно-туристически.

Значителна част от работата на педагогическата колегия е насочена и към кариерното ориентиране на младите хора.

ОБЩИНА МИНЕРАЛНИ БАНИ

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	Община Минерални бани, с. Караманци	СУ „Христо Ботев“	2
Общо:		1	2

ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД

В община Свиленград се обучават и възпитават над 2 000 деца и ученици с изявени дарби, участвали и класирани в регионални, национални и международни конкурси, олимпиади и състезания. Детските градини предлагат допълнителни форми на дейност, които имат доказан ефект като средство за повишаване удовлетвореността на децата от живота в детската градина.

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	гр. Свиленград	СУ „Д-р Петър Берон“	75
2	гр. Свиленград	I ОУ „Иван Вазов“	1034
3	гр. Свиленград	ОУ „Любен Каравелов“	51
4	с. Левка	ОУ „Христо Ботев“	37
5	гр. Свиленград	ПГССИ „Христо Ботев“	27
7	гр. Свиленград	Център за настаняване от семеен тип на деца без увреждания	1
8	гр. Свиленград	ДГ „Слънце“	1
9	гр. Свиленград	ЦСОП „Ст. Василев“	23
Общо:		9	985

ОБЩИНА ТОПОЛОВГРАД

№	Населено място	Институция	Брой деца/ ученици класирани в олимпиади, състезания и конкурси
1	гр. Тополовград	СУ „Д-р Петър Берон“	18
Общо:		1	18

*Извод: Дейностите на институциите, ориентирани към дарбите и интересите на децата и учениците в свободното им време, са разнообразни и имат дълги традиции. Учениците могат да избират, както между форми, предлагани в училищата, така и между предлагани от други организации и институции и по проекти. Законът за предучилищното и училищно образование дава възможности за индивидуална подкрепа на дарбите на децата и учениците и чрез съвакви форми на обучение във формалното образование и в свободното време.

2.8. Напускане на образователната система. Деца в риск.

Трайна тенденция за област Хасково е процентът на напусналите образованието да се задържа под 0,50%.

	2020/2021	2021/2022	2022/23
<i>брой ученици, напуснали образованието в рамките на дадена учебна година</i>	91	73	90
<i>% на напусналите, спрямо общия брой ученици към началото на учебната година</i>	0,38%	0,31%	0,38%

Данните са подавани от училищата по формат от МОН и засичат напускането в рамките на учебното време от учебната година (първи и втори срок). Извън този брой отделно се проследява броят на заминалите в чужбина ученици.

Най-много отпаднали ученици има в училищата от община Симеоновград и община Любимец. Тези училища се намират в малки населени места, учениците в тях са предимно от ромски произход, а родителите им са безработни или в затруднено материално положение, и поради това често сменят местоживеенето си.

Данните и за учебната 2022/23 г. потвърждават трайната тенденция най-много отпаднали ученици да има в VIII и IX клас. Това ясно показва къде трябва да се търсят и редуцират рисковите фактори.

Благодарение на подобрената комуникация между училищата и институциите за закрила на детето е създадена практика, за всеки напуснал ученик, директорите да подават информация до кмета на населеното място и до дирекция „Социално подпомагане“ по местоживеене. Индивидуализираната информация очертава следния **профил за напусналите ученици**:

- отпадналите са от социално слаби, многодетни семейства, с нисък доход и необразованост на родителите;
- децата често се отглеждат от други роднини;
- 8%, от общия брой напуснали, са за втора година в същия клас;
- 10% са ученици със СОП;
- половината от учениците не са били на целодневна организация на учебния ден;
- 12% от отпадналите са пътуващи ученици;
- половината от напусналите ученици са със слаб успех.

Като водещи фактори за напускане на образованието в докладите са посочени:

- липса на средства, безработица;
- ранни бракове;
- непосещаване на учебни занятия.

ОБЩИНА ДИМИТРОВГРАД

За решаване на проблема с пълното обхващане на децата в задължителна училищна възраст и ограничаване на рисковете от социално изключване, има разработени училищни стратегии и училищни програми за образователна и социална интеграция на децата и учениците в риск. Основно дейностите с деца и ученици в риск към момента се осъществяват от специалистите от Центъра за обществена подкрепа (ЦОП) и от Отдела за закрила на детето (ОЗД). Същите обслужват на територията на общината общо **92 случая**, от които **23** са деца и ученици в риск от отпадане от училище и **69** други (жертви на насилни, непълнолетни бременни/родители, настанени при близки и роднини/приемни семейства).

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	гр. Димитровград	ОУ „Васил Левски“	3
2.	гр. Димитровград	СУ „Любен Каравелов“	2
3.	гр. Димитровград	ПЕГ „Д-р Иван Богоров“	9
4.	гр. Димитровград	ОУ „Пенчо Славейков“	8
5.	гр. Меричлери	ОУ „Димитър Недялков Матевски“	12
6.	гр. Димитровград	ОБУ „Св. Св. Кирил и Методий“	1
Общо:		6	35

Данните показват, че 0,68 % от учениците се намират в риск от социално изключване поради редица причини. За решаване на проблема с пълното обхващане на децата в задължителна училищна възраст и ограничаване на рисковете от социално изключване в част от училищата на територията на община Димитровград има разработени училищни стратегии и училищни програми за образователна и социална интеграция на децата и учениците в риск. Основно дейностите с деца и ученици в риск към момента се осъществяват от специалистите от Центъра за обществена подкрепа (ЦОП) и от Отдела за закрила на детето (ОЗД). Периодично се анализират потребностите на децата и учениците, както и на техните семейства и се търси начин за подкрепа и решаване на проблемите.

ОБЩИНА ХАСКОВО

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	с. Динево	ОУ „Хр. Ботев“	6
2.	с. Д. Големанци	ОУ „Хр. Ботев“	32
3.	гр.Хасково	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	2
4.	гр.Хасково	ОУ „Н.Й.Вапцаров“	32
5.	гр.Хасково	ПГТ „Ал. Паскалев“	2
6.	гр.Хасково	СУ „Ст. Караджа“	2
7.	гр.Хасково	ПМГ „Акад. Боян Петканчин“	1
8.	гр.Хасково	ПГТАТ „Н.Й.Вапцаров“	4
Общо:		8	81

Основно, дейностите с деца и ученици в риск, към момента, се осъществяват от специалистите от Центъра за обществена подкрепа и от Отдела Закрила на детето. Информацията от отдел „Закрила на детето“ на територията на Община Хасково от 2023 г. до настоящия момент и е само за броят деца, които са обект на ОЗД при ДСП – Хасково:

- Деца и ученици в риск от отпадане от училище – 11 бр.;
- Деца настанени в семейства на роднини или близки – 46 бр.;
- Деца и ученици, жертва на насилие – 9 бр.;
- Деца, настанени в професионални приемни семейства – 43 бр.;
- Деца настанени в социална услуга от резидентен тип – 16 бр.;
- Деца с увреждания – 461 бр.;
- Непълнолетни родители на възраст под 18 години – 41 бр.

В сравнение с предходния период на анализа се наблюдава повишение на броя на децата настанени в професионални приемни семейства и броя на децата с увреждания. Което показва че за осъществяването на обща и допълнителна подкрепа на тези деца са необходими по-голям брой специалисти.

ОБЩИНА МИНЕРАЛНИ БАНИ

Основно, дейностите с деца и ученици в риск, към момента, се осъществяват от специалистите от Центъра за обществена подкрепа – гр. Хасково и Отдел Закрила на детето. Същите са обслужвали, на територията на общината, общо **21 случая** за периода 2022-2023 г.

ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД

В община Симеоновград в лицето на Отдел Закрила на детето се работи по общо **97 случая**, от които **20** са деца и ученици в риск от отпадане от училище и **77** други (жертви на насилие, непълнолетни бременни/родители, настанени при близки и роднини/приемни семейства). Центърът за обществена подкрепа към общината работи с ученици с отклоняващо се поведение, а останалите са деца, чиито родители са на работа в чужбина и са оставени на грижите на възрастни роднини.

ОБЩИНА ИВАЙЛОВГРАД

В община Ивайловград е констатирано наличие общо на **5** деца и ученици в риск от социално изключване. Причините са свързани с недостатъчен родителски капацитет – липса на постоянни доходи в семейството, трайна безработица на родителите, лоши битови условия, деца от многодетни семейства, нередовно посещаващи училище. Основно, дейностите с деца и ученици в риск, към момента, се осъществяват от специалистите от Отдел Закрила на детето.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	гр. Ивайловград	СУ „Христо Ботев“	4
2.	гр. Ивайловград	ДГ „Ивайловград“	1
Общо:		2	5

ОБЩИНА МАДЖАРОВО

По данни на отдел „Закрила на детето“ в ДСП - Ивайловград/ ИРМ - Маджарово броят на децата в риск от социално изключване е 7. Проблемите при тези деца са провокирани от причини, свързани с недостатъчния родителски капацитет - липса на постоянни доходи в семейството, трайна безработица на родителите, лоши битови условия.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	с.Тополово, общ.Маджарово	Отдел „Закрила на детето“ към ДСП - Ивайловград	5
2.	с.Долни Главанак, общ.Маджарово	Отдел „Закрила на детето“ към ДСП - Ивайловград	1
	с. Селска Поляна	Отдел „Закрила на детето“ към ДСП - Ивайловград	1
Общо:		3	7

ОБЩИНА ХАРМАНЛИ

По данни на директорите учениците застрашени най- често от отпадане от училище са в резултат на направените неизвинени отсъствия. Причините за социалното изключване на децата и учениците се свеждат до:

- Неправилно степенуване на приоритетите в семейството или дефицит на родителски капацитет;
- За някои от родителите образованието и реализацията на детето не са приоритет;
- Отсъствие на родителите от дома и невъзможност заместващите ги лица да оказват контрол;
- Липса на постоянен родителски контрол, лоши хигиенни и битови условия.

Основни идентифицирани нужди са:

- Включване на учениците в групи за допълнителна подготовка;
- Създаване на подходящи условия за ангажиране свободното време на учениците;
- Увеличаване на привлекателността на училището чрез разширяване на извънкласните занимания, според интересите на учениците;
- Работа със семейството за развиване на мотивация за образование.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/УЧЕНИЦИ В РИСК
1	гр. Харманли	СУ „Неофит Рилски“	4
2	гр. Харманли	ПГЕТ „Захари Стоянов“	7
3	гр. Харманли	ОУ „Иван Вазов“	4
4	гр. Харманли	ОУ „Христо Ботев“	1
Общо:		4	16

ОБЩИНА СВИЛЕНГРАД

В община Свиленград Отдел Закрила на детето работи в сътрудничество и координация с всички държавни органи и физически и юридически лица, които имат предмет на дейност – закрила на детето: общинска администрация и функциониращите към нея социални услуги, Районно управление на МВР, съд, прокуратура, местна комисия за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни, НПО и други. Дирекция „Социално подпомагане“ – гр. Свиленград осъществява текущата практическа дейност по закрила на детето в община Свиленград, определя и провежда конкретни мерки и контролира изпълнението им. Тя предприема следните мерки за закрила при констатиран риск за децата: мерки за закрила в семейна среда, в това число – насочване към ползване на социални услуги в общността;

- мерки за закрила извън семейна среда, в това число – настаняване в семейства на близки и роднини, настаняване в приемно семейство, настаняване в социални услуги резидентен тип, осиновяване;

- мерки за закрила в семейна среда – насочване към ползване на социални услуги в общността.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	гр. Свиленград	СУ „Д-р Петър Берон“	1
2.	гр. Свиленград	I ОУ „Иван Вазов“	6
3.	гр. Свиленград	ОУ „Любен Каравелов“	282
4.	с. Левка	ОУ „Христо Ботев“	91
5.	гр. Свиленград	ПГССИ „Христо Ботев“	7
6.	гр. Свиленград	НУ „Христо Попмарков“	40
7.	гр. Свиленград	ДГ „Слънце“	19
8.	гр. Свиленград	ДГ „Детелина“	65
9.	с. Капитан Андреево	ДГ „Детелина“	11
10.	с. Момково	ДГ „Детелина“	13
11.	гр. Свиленград	ДГ „Детелина“	61
12.	гр. Свиленград	ДГ „Радост“	18
13.	гр. Свиленград	ДГ „Зорница“	38
14.	гр. Свиленград	ДГ „Слънце“	23
	Общо:	14	675

ОБЩИНА СТАМБОЛОВО

В община Стамболово главната причина за отпадането е заминаване на семействата в чужбина и женитба, което е част от етнокултурните традиции на ромите, липсва мотивация в децата да посещават училище, занижен родителски контрол, неприемане на образованието като ценност, бедност и недостиг на финансови средства на семействата.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	с. Стамболово	ЦОП	20
	Общо:	1	20

ОБЩИНА ЛЮБИМЕЦ

Сериозен проблем, както в национален мащаб, така и на местно ниво, на територията на община Любимец, е отпадането на ученици от образователната система. В опит да предотвратят случващото се, педагозите от посочените учебни заведения са консултирали

децата с цел недопускане на нови отсъствия, посещавали са семействата им и са разговаряли с родителите за отговорността, която носят, за правото на децата да получат образование. За справяне с проблема, местната комисия за борба срещу противообществените прояви на малотени и непълнолетни, също съдейства на училищните ръководства като консултира децата и техните родители.

Сред основните причини за риск от социално изключване са: незаинтересоваността на родителите, които са предимно от малцинствен произход, неосъзнатата, от тях, нужда от ограмотяване на децата, липсата на финансови възможности; напускане на страната с цел търсене на работа.

№	НАСЕЛЕНО МЯСТО	ИНСТИТУЦИЯ	БРОЙ ДЕЦА/ УЧЕНИЦИ В РИСК
1.	гр. Любимец	СУ „Ж. Терпешев“	30
2.	гр. Любимец	НУ „Христо Ботев“	3
3.	гр. Любимец	НУ „З. Стоянов“	1
4.	гр. Любимец	ДГ „Рай“	5
5.	с. Малко Градище	ОУ „Св. Св. Кирил и Методий“	3
	Общо:	5	42

ОБЩИНА СИМЕОНОВГРАД

По данни на училищните ръководства и отдел „Закрила на детето“ в община Симеоновград децата и ученици в риск са с общ брой 82.

*Извод: Институциите поотделно водят активна политика в рамките на своите правомощия за предотвратяване на напускането на училище и връщането в образователната система на напусналите ученици. Недостатъчна е все още координацията и обмена на данни между институциите за действителен комплексен подход към проблемите, водещи до отпадане от образователната система. Факторите, водещи до напускане на образователната система, са идентифицирани. Необходимо е да се работи по преодоляването на проявата им за всеки конкретен случай. Високо се оценява и значението на ранното детско развитие и качествено предучилищно образование като фактор за предотвратяване на отпадането от образователната система. Решителното в училище, без съответстващи мерки за значителна и концентрирана обща подкрепа на ученика, ще водят до повторно и вече трайно отпадане.

3. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Ключовите предизвикателства в периода на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в област Хасково са свързани с прехода към нова философия и организация на грижата за индивидуалните потребности на всяко дете и ученик, изразени в нова нормативна уредба. Успешното прилагане в практиката на духа, организацията и процедурите, изисквани от *Закона за предучилищното и училищно образование* и *Наредбата за приобщаващото образование* поставят следните предизвикателства:

1. Нормативните промени дават възможност за възникване на нови институции, променят се задачите на съществуващите институции, променят се взаимоотношенията между институциите. Тези промени следва да се осъществят по начин, който осигурява непрекъснатост на грижата за децата и учениците и институциите да получат необходимата подкрепа в преходния период.

2. Новите задачи на институциите и на педагогическите специалисти изискват нови компетентности, нов поглед на педагогическите специалисти върху собствената им работа. В училищата и детските градини са необходими и нови специалисти, с които ще се разшири и кръгът на участниците в екипната работа, която е основен подход в приобщаващото образование.

3. Обезпечаване на системата с квалифицирани педагогически специалисти в сферата на приобщаващото образование.

4. Разширяване на иновациите в училищното образование с цел ефективно формиране на ключови компетентности у учениците и развитие на даровитите деца и ученици.

5. Намаляване на дела на напусналите и/или системно непосещаващите деца и ученици образователната система.

6. Реформата в предучилищното и училищно образование е свързана и с промени във финансирането на дейностите за обща и допълнителна подкрепа на децата и учениците.

7. Осъществяването на ценностите и на организацията на приобщаващото образование изисква просветеност на родителската общност, чувствителност на обществото към проблемите на децата и учениците, разбиране за отговорностите на всички и за необходимата толерантност и търпимост.

8. По-дългото време на домашен престой на децата съвместно с образователни потребности поради усложнената епидемиологична обстановка предизвиква в тях повишени нива на тревожност, а родители и терапевти съобщават за изоставане от индивидуалните обучителни и терапевтични цели, постигнати с децата и учениците преди преустановяване на присъствените занятия в детските градини и училища.

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

4.1. Стратегическа цел:

В двегодишния период на Областната стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците да се осигурят ключовите фактори и ресурси за осигуряването на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците в Хасковска област.

Осигуряване на оптимални възможности за развитие и пълноценна личностна подкрепа на децата и учениците.

4.2. Оперативни цели:

▮ Оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, които премахват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

▮ Оперативна цел 2: Осигуряване на качество на човешките ресурси за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

▮ Оперативна цел 3: Организационно развитие на институциите в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

▮ Оперативна цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

▮ Оперативна цел 5: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

▮ Оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

▮ Оперативна цел 7: Оптимизиране на процеса на приобщаване в условията на обучение от разстояние в електронна среда /ОРЕС/

5. ОСНОВНИ ДЕЙНОСТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ

Дейностите са групирани според седемте оперативни цели и представят насочващи примерни направления и дейности за общините, образователните институции и другите държавни институции, които ще планират и изпълняват конкретни дейности, според своите

компетентности. Дейностите не са изчерпателен списък и могат да бъдат допълвани в общинските стратегии, съобразно конкретните общински особености и потребности.

5.1. Дейности по оперативна цел 1: Осигуряване на процес и среда на учене, които премазват пречките пред ученето и създават възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Дейност 1 Осигуряване на качествено и задълбочено оценяване на индивидуалните потребности на децата и учениците и разграничаване на нуждата от обща и от допълнителна подкрепа.

- Изпълнение на нормативно определените практики за екипна работа на учителите съгласно чл. 16 от *Наредба за приобщаващото образование* за разпознаване на обучителни трудности у децата и учениците;

- Извършване на оценка на риска от обучителни затруднения на децата на 5 и 6 годишна възраст в рамките на установяването на готовността на детето за училище, като се отчита физическото, познавателното, езиковото, социалното и емоционалното му развитие (чл. 10 от *Наредбата за приобщаващо образование*);

- Ранно оценяване от педагогическите специалисти в детската градина на потребностите от подкрепа за личностно развитие на децата от 3 години до 3 години и 6 месеца – извършва се съгласно глава втора, раздел I на *Наредба за приобщаващото образование* (чл. 8 до чл. 11) и включва три аспекта: ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни трудности, определяне на необходимостта от допълнителни модули по български език за децата, които не владеят български език и идентифициране на нуждата от оценка на потребностите за допълнителна подкрепа;

- Прецизиране на степента и вида на увреждане на конкретно дете, определяне на достатъчния брой часове за ресурсно подпомагане и на необходимата работа с други специалисти като психолог, логопед, рехабилитатор и др.

Дейност 2 Прилагане в образователните институции на методи и подходи за ефективна работа с децата и учениците с обучителни трудности във формите за общата подкрепа за личностно развитие (раздел II от *Наредба за приобщаващото образование*).

- Организиране в училищата на допълнителни обучения по учебни предмети, консултации по учебни предмети;

- Организиране в училищата и детските градини на логопедична работа като част от дейностите за целите на превенцията на обучителните затруднения (чл. 27 и чл. 28 от *Наредба за приобщаващото образование*);

- Подготовка и осъществяване в единство на целта, средствата и методите на възпитателната работа, като целесъобразно се съчетават масови, групови и индивидуални форми на педагогическо общуване;

- Развиване на умения за учене с използване на стратегии за учене, които да ангажират обучавания да наблюдава собственото си разбиране и продукцията;
- Организиране на учене чрез правене за постигане на социални умения чрез атрактивни за децата и учениците интерактивни подходи и техники;
- Осигуряване на допълнително обучение по български език, за деца и ученици, за които българският език не е майчин;
- Осигуряване на допълнителен и различен ресурс за децата, които не могат да отговорят на изискванията на учебната програма – начин за достойно преживяване в общността, за учене, научаване и участие в естествената им социална среда, съобразно техните оптимални възможности.

Дейност 3 Организиране в образователните институции на допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със СОП в съответствие с нормативна уредба – ЗПУО и Наредбата за приобщаващото образование – разяснителни дейности, подготовка, прилагане на нормативната уредба, развитие на практиките.

Нормативно основание: Допълнителна подкрепа за личностно развитие се предоставя на деца и ученици със специални образователни потребности, в риск, с изявени дарби и с хронични заболявания – чл. 187, ал. 2 от ЗПУО.

- Създаване в училищата и детските градини на екипи за подкрепа за личностно развитие (ЕПЛР) за всяко конкретно дете и ученик, за което ще се извършва оценка на индивидуалните потребности и ще се предоставя допълнителна подкрепа – чл. 188 и 189 от ЗПУО, чл. 132 от Наредба за приобщаващото образование;

- Взаимодействие между ЕПЛР в детските градини и училищата с регионалния екип за подкрепа за личностно развитие (РЕПЛР) в РЦПППО, във връзка с одобряването или не на оценките на ЕПЛР или извършване на оценка в образователни институции, които нямат експертен капацитет за създаването на пълни екипи – чл. 190, ал. 3 от ЗПУО;

- Разработване на индивидуален учебен план и индивидуални учебни програми за учениците със СОП и изготвяне на седмично разписание, съобразено с психо-физическите особености и индивидуалните потребности на ученика. Учителят/класният ръководител, заедно с екипа за подкрепа за личностно развитие на детето, с детето и с родителите, индивидуализират учебната програма и персонализират начините и формите на обучение. Чрез непрекъснатата комуникация обсъждат и споделят напредъка на детето, предизвикателствата в работата си и заедно намират начини за включване в самостоятелна дейност и учене там, където е детето;

- Използване на разнообразни образователни стратегии, методи и техники за преподаване, обучение, възпитание, учене и мотивиране на учениците със СОП. Прилагане на иновативни дидактически упражнения и игри за работа с ученици със СОП;

- * Прилагане на ефективни подходи и педагогически и психологически техники за работа с деца и ученици с разстройства на речта, дефицит на внимание, нарушена концентрация на вниманието и хиперактивност, с аутизъм;
- * Поведенчески интервенции за деца с хиперактивно поведение. Системи за поведенческо управление;
- * Прилагане на арт-терапия и арт-педагогика за ученици със СОП;
- * Осигуряване на необходимите рехабилитации на децата и учениците със СОП – психо-социална, на слуха и говора, зрителна, на комуникативните нарушения, кинезитерапия;
- * Използване на нормативните възможности за формиране на специални групи в училищата и детските градини при условията на чл. 194 от ЗПУО;
- * Осигуряване на възможности за продължаване на обучението след VII клас, вкл. и професионална подготовка за учениците със СОП;
- * Осигуряване на възможност за провеждането на присъствено терапевтични дейности за подкрепа за личностно развитие по чл. 187, ал. 1, т. 2 и 5 и чл. 49, ал. 2, т. 1 и 2 от Закона за предучилищното и училищното образование в условията на прекратяване на присъственото обучение за деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 4 Дейности в образователните институции и между всички компетентни институции за предотвратяване и адекватна и ефективна реакция при тежки **нарушения на дисциплината и прояви на агресия и тормоз** от и спрямо деца и ученици.

Нормативно основание: Институциите в системата на предучилищното и училищното образование – детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие, са длъжни да осъществяват дейности по превенция на тормоза и насилието, както и дейности за мотивация и преодоляване на проблемното поведение, които са израз на общата воля и координираните усилия на всички участници в образователния процес – чл. 44 и 45 от *Наредба за приобщаващото образование*.

- * Изготвяне съвместно с учениците на правила за поведението им в паралелката или групата;
- * Разглеждане на теми от глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование в часа на класа, в заниманията по интереси и във факултативните часове;
- * Дейности за развитие на компетентностите на всички членове на институционалната общност, включително за запознаване с различните форми на насилие и с техники за преодоляването им;
- * Училищата и детските градини разработват, според своята специфика, дейности по превенция и интервенция въз основа на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище и на алгоритъма за неговото прилагане, утвърден от министъра на образованието и науката;

- Провеждане на превантивни кампании срещу агресията и тормоза в училища и по общини;
- Организиране на спортни събития за утвърждаване на принципите на честната игра и ненасилне;
- Запознаване с и прилагане на нови подходи за справяне с гневните изблици и напрежението, решаване на възникналите проблеми и конфликтните ситуации без провокиране на ново напрежение, проучване и установяване какво се крие зад проблемното поведение на децата;
- Формиране у децата и учениците на умения за общуване чрез използване на игрови методи и техники;
- Формиране на ключови компетентности у децата и учениците за личностно развитие чрез обучение по емоционална и социална компетентност, умения за ефективно управление на емоциите, за саморефлексия и разбиране на другия, развитие на характера и позитивността;
- Прилагане в образователните институции на ефективни форми и методи за комуникация между училището и семейството;
- Използване на методите на арт-терапията за деца и ученици с проблемно поведение и техните родители;
- Въвеждане в образователните институции на използването на посредник при решаване на конфликти в училище като начин за въздействие върху вътрешната мотивация на децата и учениците (чл. 43 от Наредба за приобщаващото образование);
- Въвеждане в училищата на практиката на наставничеството (индивидуална подкрепа за ученика от личност, която уважава) като начин за въздействие върху вътрешната мотивация (чл. 46 от Наредба за приобщаващото образование);
- Обобщаване и анализ на данни на областно ниво за наложените санкции на учениците по класове и видове санкции за учебна година;
- Повишаване на информираността на родителите относно изискванията на Наредбата за приобщаващото образование за отсъствията на учениците от учебни занятия и ролята на родителите в процедурите по налагане на санкции;
- Подобряване на институционалния капацитет за проверки по жалби и сигнали, свързани с агресия и посегателство на и между деца и ученици;
- Използване на възможностите на програмите на детските градини и училищата по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование да определят и утвърждават спазването на споделени правила, процедури, традиции и колективни ценности (Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование);
- Реализиране на форми на посредничество, решаване на конфликти, превенция на агресията, въвеждане на практиката на ученици-наставници за превенция на конфликти,

отпадане от училище и др., организиране на обучения на връстници от връстници съгласно Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.

Дейност 5 Осигуряване на възможности за разнообразна личностна изява на всички деца и ученици като средство за утвърждаване на позитивна самооценка и мотивиране.

- Организиране на училищно, общинско или спортно ниво на спортни празници, вкл. и съвместно с деца и ученици със СОП;
- Организиране на игри на открито за деца със СОП и техни връстници.
- Организиране на кулинарни празници и състезания – на класно, училищно или общинско ниво;
- Организиране на театрални групи, вкл. и по кукловодство и представяне на продукцията пред местната общност;
- Организиране на културни събития в общините с участието на деца и ученици, които да представят своите таланти;
- Областен фестивал, за изява на децата, в т.ч. и децата със СОП по повод 1 юни – Международен ден на детето.

Дейност 6 Дейности на образователните институции и общините за подкрепа на дарбите и талантите на децата и учениците. Прилагане на системи за поощрения и награждаване на децата и учениците на училищно, общинско и областно ниво.

- Прилагане на гъвкави форми за работа с даровити деца и ученици в ЦПЛР;
- Организиране на летни клубове по интереси за деца от 8 до 18 години (временно действащи групи през ваканциите);
- Осигуряване на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби, съобразно чл. 82 ал.3 от Наредба за приобщаващото образование:

✓ осигуряване на възможности за работа с дете или ученик с изявени дарби по конкретен случай и за допълнителна индивидуална работа за развитие и надграждане на изявените дарби;

✓ осигуряване на възможности за ползване на подходяща физическа среда, обзавеждане, оборудване, материали и консумативи;

✓ осигуряване на квалифицирани специалисти за допълнителна подкрепа в съответната област – науки, технологии, изкуства, спорт;

✓ осигуряване на възможности за участие в различни национални и международни изяви – състезания, конкурси, олимпиади, фестивали, концерти, спектакли, изложби и други;

✓ осигуряване на възможности за включване в програми и проекти.

- Подкрепа за талантиливи деца чрез Програма на мерките за закрила на деца с изявени дарби (по общини);
- Учредяване на морални и материални награди за децата и учениците на училищно и общинско ниво при:
  - ✓ постигнати изключителни успехи в учебната дейност и за върхови постижения и класиране на призови места при реализирането на изследователски проекти в конкретни предметни области, на творчески проекти или на проекти, свързани с иновации в образованието;
  - ✓ класиране на призови места и получаване на отличия за значими постижения в национални и международни състезания, олимпиади, конкурси, фестивали и други форуми за изява на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта;
- Използване в педагогическото общуване на положително вербално поощрение за успехи и/или за подходящо поведение, както и искрени похвали, които са специфични за показаното поведение;
- Развитие на уменията на педагогическите специалисти да прилагат техники за даване на позитивна обратна връзка към децата и учениците.

Дейност 7 Дейностите по кариерно ориентиране и консултиране като част от общата подкрепа за личностно развитие.

- Дейности по професионално ориентиране в училищата чрез игри, директно наблюдение и пряк контакт с хора от различни професии;
- Провеждане в училищата, осъществяващи професионално обучение, на седмица на професиите (напр. открита сцена, където ученици от различни професии да предложат различни дейности по изучаваните професии);
- Организиране на кръгли маси и работни срещи с работодатели, партньори, ученици, родители, Училищно настоятелство, Обществен съвет – на училищно, общинско и областно ниво;
- Представяне пред учениците със СОП и техните родители на възможностите, които училищата предлагат за тяхното професионално образование;
- Организиране на дискусии с родителите и подлежащите на задължително образование с цел продължаване на образованието им в средни училища.

Дейност 8 Предотвратяване на напускането на училище и ефективно включване на отпаднали ученици обратно в образователната система.

- Прилагане на нормативната уредба за оценяване на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа на деца в риск, като се извършва оценка на рисковите фактори и за развитието и защитните фактори в ситуацията на детето или ученика и неговата среда, и се

създава план за краткосрочна допълнителна подкрепа (чл. 80 от Наредба за приобщаващото образование);

- Водене на общинско равнище на Регистър на децата и учениците в риск;
- Проучване по общини на необхванатите в училище ученици от социално слаби семейства;
- Подобряване на обмена на данни и координацията и сътрудничеството между институциите по конкретни случаи на напускане на образователната система, и по обхвата на учениците, подлежащи на задължително обучение съгласно Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- Годишен анализ на областно ниво на процесите по напускане и реинтегриране на ученици в образователната система;
- Благотворителни акции за ученици в социален риск от изключване, вкл. и благотворителни и доброволчески дейности от ученици;
- Разширяване на обхвата и ефективността на целодневната организация на учебния ден;
- Мерки за подкрепа на детето и ученика в прехода към училище и между образователните етапи и степени (чл. 127 от Наредба за приобщаващото образование);
- Кампания против ранните бракове в ромските общности.

Дейност 9 Познаване от страна на общините и образователните институции и използване на възможностите на *Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование.*

- Разширяване на възможностите за включване на децата и младите хора във форми за съвременно здравно образование, с цел изграждане на знания, умения и нагласи, необходими през целия живот – въвеждане на учебен предмет, свързан с промоция на здравето;
- Разширяване на въвеждането на гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование във всички части на учебния план и начини и форми посочени в глава трета на Наредба 13, вкл. и в предучилищното образование;
- Съвързване на програмите на училищата и детските градини по гражданско, здравно, екологично и интеркултурно образование с целите и ценностите на приобщаващото образование като:
  - ✓ Гарантиране на правото на всяко дете и ученик на достъп до детска градина или училище, най-близко до неговото местоживееене, и на правото му на качествено образование;
  - ✓ Прилагане на диференцирани педагогически подходи в съответствие с интересите и стимулиращи мотивацията на детето и на ученика, съобразени с възрастовите и

социалните промени в живота му и адаптирани към способността му да прилага усвоените компетентности на практика;

- ✓ Равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование, гаранции за които са създадените условия за обучение на всички деца и ученици заедно, независимо от трудностите и различията, които може да възникнат при ученето и научаването и при участието им в дейността на детската градина или училището;

- ✓ Намаляване на влиянието на социалните неравенства върху ученето и върху участието на децата и учениците в дейността на детската градина или училището;

- ✓ Нетърпимост към дискриминиращите нагласи и поведение и подготовка на децата и учениците за живот в приобщаващо общество.

5.2. Дейности по оперативна цел 2 – Осигуряване на качество на човешките ресурси за ефективно посрещане на разнообразието от потребности на всички деца и ученици.

Дейност 1 Осигуряване на специалисти в училищата и детските градини и в общинските институции за предоставянето на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие.

- Разширяване на психологическото обслужване на потребностите на децата и учениците и на обхвата на училища и детски градини, в които с децата и учениците работят педагогически съветници и психолози в изпълнение на чл. 4, ал. 4 от Наредба за приобщаващото образование и чл. 11, чл. 12, чл. 15, чл. 16 и чл. 17 от Наредба № 12 за професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти; НАРЕДБА № 15 от 22 юли 2019 г. за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;

- Осигуряване на необходимия брой логопеди и рехабилитатори на слуха и говора в изпълнение на чл. 4, ал.4 от Наредба за приобщаващото образование и Наредба № 15 за статута и професионалното развитие на учителите, директорите и другите педагогически специалисти;

- Взаимодействие между образователните институции за съвместно ангажиране на специалисти;

- Взаимодействие между образователните институции и общините за съвместно ангажиране на специалисти от общинските социални предприятия;

- Осигуряване на ресурсни учители за краткосрочна и дългосрочна допълнителна подкрепа на децата и учениците със специални образователни потребности по начините, определени от нормативната уредба – назначени в училището и в детската градина, от ЦГЛР на общината или от РЦПППО съобразно чл. 283, ал. 3 до 7 от ЗПУО, чл. 72, 124 и 129 от Наредба за приобщаващото образование;

- Развитие на практиката за назначаване на помощник на учителя при повече от три деца или ученици в групата/паралелката (чл. 114 от Наредба за приобщаващото образование);
- Използване на професионалните компетенции на специалистите, работещи в социалните услуги делегирани от държавата дейности (ЦОП, ЦСРИ) в подкрепа на децата със СОП и с рисково поведение.

Дейност 2 Повишаване квалификацията на педагогическите специалисти за придобиване и усъвършенстване на компетентностите, за идентифициране на потребностите и предоставяне на обща и допълнителна подкрепа.

- Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво (от РУО) за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца и ученици, по теми, свързани с приобщаващото образование;
- Използване на възможностите за повишаване на квалификацията на учителите чрез Оперативната програма „Образование“;
- Провеждане на обучения на училищно, общинско и на областно ниво за учители, педагогически съветници и други специалисти, работещи с деца – аутисти;
- Осигуряване на обучителни възможности за членовете на ЕПЛР в училищата и детските градини да прилагат нормативно предписаните методики на оценяване и дейности по оценка на индивидуалните потребности на детето и ученика;
- Участие в регионални и национални обучения на педагогически специалисти, извън ЕПЛР, за разпознаване на потребността от обща или допълнителна подкрепа и за ефективна екипна работа за предоставянето на личностно подкрепа;
- Обучение на класни ръководители за ефективно изпълнение на специфичните допълнителни професионални задължения;
- Осигуряване на въвеждащо и продължаващо обучение от РЦПППО на лица, назначени на длъжността „помощник на учителя“ за групи и класове с повече от три деца или ученици със СОП (чл. 145, ал. 4 – 6 от Наредба за приобщаващото образование);
- Предоставяне на институциите и на педагогическите специалисти на информация за квалификационни възможности;
- Включване на квалификационен компонент, където това е възможно, в проекти на училищно, общинско и областно ниво.

Примерни теми:

- ✓ Конфликтите в училищната среда – произход, характеристики, пътища и начини за решаване. Методи и подходи за решаване на конфликтни ситуации в училище;
- ✓ Техники за овладяване и контрол на професионалния стрес. Модели и стратегии за справяне;

- ✓ Техники и подходи за работа с ученици с различна степен на обучаемост;
- ✓ Управление на дисциплината в класната стая. Психология на взаимоотношенията „учител – ученици“;
- ✓ Ефективни техники за комуникация и работа с родителите;
- ✓ Съвременен модел на учебно занятие. Планиране в педагогическата дейност – между „рутината“ и новите предизвикателства;
- ✓ Модели за организиране на учебния час за ефективно включване на учениците със СОП в учебния процес;
- ✓ Организация на обучението в клас с деца с обучителни трудности и проблеми в поведението;
- ✓ Постигане на интеркултурна етика и ефективна комуникация чрез прилагане на интерактивни методи;
- ✓ Индивидуалният подход в обучението;
- ✓ Техники за стимулиране на логическото мислене, въображението и паметта у ученици с различна степен на обучаемост;
- ✓ Създаване на инструментариум за проучване на нагласите, интересите и потребностите на учениците;
- ✓ Педагогически техники и подходи в приобщаващия процес за деца със СОП. Организация на педагогическата среда за детето със СОП в условията на съвременното училище;
- ✓ Децата с дефицит на внимание и хиперактивност – ефективни подходи при обучителния процес, препоръки и добри практики;
- ✓ Техники за стимулиране на познавателната дейност и обогатяване на езика;
- ✓ Ефективни методи и добри практики при работа с деца – аутисти;
- ✓ Специфични техники за справяне с неприемливо поведение на ученици в училище;
- ✓ Обучение от разстояние в електронна среда.

Дейност 3 Осигуряване на методическа подкрепа на екипите за подкрепа за личностно развитие в училищата и детските градини, както и на координиращите екипи в училищата и детските градини по чл. 7 от *Наредбата за приобщаващото образование*.

- Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от обща подкрепа за личностно развитие на дете/ученик;
- Предоставяне на рамка за оценка на индивидуалните потребности от допълнителна подкрепа за личностно развитие на дете/ученик;
- Подкрепа на учителите за диференцирането на подходи за обучение, които дават различни възможности за групиране на потребностите на учениците и насочване на общата и допълнителната подкрепа в най-голямо съответствие с тях;

- Обучение на педагогическите специалисти в детските градини за извършване на ранно оценяване (скрининг) на развитието на детето и на риска от обучителни затруднения по чл. 8, ал. 3, т. 1 от Наредбата за приобщаващо образование. Наблюдение и методическа подкрепа от страна на РЦПППО на ранното оценяване (нормативно основание – чл. 11 от Наредбата за приобщаващо образование);

- Консултиране по конкретни казуси.

Дейност 4 Сътрудничество между педагогическите специалисти и обмен на добри практики.

- Организиране на форуми за споделяне на опит и добри практики от педагогическите специалисти – на училищно, общинско и областно ниво;

- Провеждане на дискуссионен форум на тема „Добри практики за осигуряване на допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“;

- Организиране представянето на опита на неправителствени организации в прилагането на терапевтични методи и подходи към деца със СОП.

5.3. Дейности по оперативна цел 3: Организационно развитие на институциите в системата на предучилищното и училищно образование за ефективно интегриране на целите, принципите, подходите и процедурите на новата нормативна уредба за приобщаващо образование.

Дейност 1 Развитие на капацитета на училищата и детските градини за успешно прилагане на новата нормативна уредба.

- В изпълнение на чл. 6 от Наредба за приобщаващото образование детските градини и училищата включват в годишните си планове дейности, срокове и отговорници за предоставяне на подкрепа за личностно развитие;

- В изпълнение на чл. 7 от Наредба за приобщаващото образование директорите на детските градини и училищата определят координиращ екип в институцията в началото на всяка учебна година. Ролята на координиращият екип е да организира и координира процеса на осигуряване на общата и допълнителната подкрепа за личностно развитие на децата и дейността на екипите за подкрепа за личностно развитие.

Дейност 2 Създаване и укрепване на капацитета на регионалния екип за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците със специални образователни потребности по чл. 190 от ЗПУО към Регионалния център за подкрепа на процеса на приобщаващо образование.

Дейност 3 Укрепване на новите функции и взаимоотношения с останалите институции на преобразувания **Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование** съгласно § 21 от Преходните и Заключителни разпоредби на ЗПУО –

информирание на образователните институции за случаите, които изискват контакти и взаимодействие с РЦПППО, предоставяне на модели на документация, ефективна обратна връзка от страна на РЦПППО, събиране от РЦПППО на нормативно определената информацията (чл. 147, ал. 2 от *Наредба за приобщаващото образование*).

Дейност 4 Развитие на общински Центрове за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР):

- Анализи на общините, вземане на решения и предприемане на действия за разкриване на ЦПЛР с функция за ресурсно подпомагане, където няма такива;
- Проучване на възможността, необходимостта и обхвата от разкриване на дейности за допълнителна подкрепа към съществуващ център;
- Делегиране на допълнителни услуги на вече съществуващи центрове;
- Разкриване на нови центрове за подкрепа на личностното развитие.

Дейност 5 Възлагане от страна на общините на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на ЦПЛР в друга община, ако в общината няма такъв. Нормативното основание – чл. 198, ал. 1 и чл. 283, ал. 6 от *ЗПУО*.

Дейност 6 Възлагане от страна на общините на дейностите за подкрепа за личностно развитие на деца и ученици на лицензирани доставчици на социални услуги за деца съгласно чл. 198, ал. 2 и 3 от *ЗПУО*. Дейностите, които могат да се възлагат по този ред са: превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици, ресурсно подпомагане на деца и ученици със СОП, педагогическа и психологическа подкрепа, програми за подкрепа и обучение на семействата.

- Проучване на необходимостта от възлагане на дейности по допълнителна подкрепа за личностно развитие на децата и учениците на лицензирани доставчици на социални услуги;
- Използване кадровия ресурс на доставчиците на социални услуги за обезпечаване на допълнителната подкрепа за личностно развитие;
- Психосоциална рехабилитация на деца и ученици в ЦОП.

5.4. Дейности по оперативна цел 4: Подобряване на материалните условия и достъпност на средата за обучение на деца и ученици със специални образователни потребности в институциите в системата на предучилищното и училищно образование.

Дейност 1 Подобряване на образователните институции като част от осигуряването на подкрепяща среда.

Нормативно основание: чл. 104 от *Наредба за приобщаващото образование*. Достъпна архитектурна среда да се осигури чрез входни и комуникационни пространства;

помещения и пространства за общо ползване; санитарно-хигиенни и спомагателни помещения.

Дейност 2 Подобряване на достъпната физическа среда в образователните институции като начин за предоставяне на равен достъп до образование на децата и учениците, чрез изпълнение на нормативно определените елементи на физическата достъпност. /Достъпът на физическата среда е: визуален – контраст и цветове, осветление и визуална маркировка; тактилен – водещи парапети, предпазни решетки, тактилни символи; вертикален – преодоляване на стълби, рампи, специални асансьори; хоризонтален – включва изисквания към врати, фойета, коридори, водещи линии, санитарни помещения и др./

Дейност 3 Подобряване на специализираната подкрепяща среда в образователните институции, съобразно нормативните изисквания.

- Създаване и оборудване на кабинет за ресурсно подпомагане във всяко училище и детска градина, в които има деца със СОП и периодично обновяване на ресурсните кабинети с дидактични материали;
- Обзавеждане на помещенията така, че да дават възможност да се устроят учебни места за ученици в инвалидни колички, както и учебни места за ученици с увреден слух, с достатъчна осветеност, която да позволява детето или ученикът свободно да отчита по устните на учителя;
- Оборудване при необходимост на учебни места за ученици с увреден слух с подходяща апаратура;
- Осигуряване при необходимост на специализирана техника за ученици с нарушено зрение – брайлови машини, брайлови дисплеи, компютри със синтетична синтезаторна реч и други;
- Осигуряване при необходимост на устройства за проследяване на погледа и специализиран софтуер за използването им, сензорове, софтуер за управление на компютър с глас, алтернативни клавиатури и мишки за ученици с комплексни физически увреждания;
- Осигуряване на подходящи помещения за кабинети за рехабилитация на слуха и говора, за логопедични кабинети, за ресурсни кабинети и специализирани кабинети;
- Осигуряване на достъп за обслужване на деца и ученици с увреждания в останалите помещения (библиотеки, административни кабинети и други);
- Организиране при необходимост на работни и игрови кътове за индивидуална работа или за работа на пода, както и кътове за почивка в класната стая или в стаята на групата, където заниманията и почивките се осигуряват с подкрепата на ресурсен учител или на помощник на учителя в помощ на децата и учениците със сензорно-интегративна дисфункция, комуникативни нарушения, разстройство от аутистичния спектър или други състояния, изискващи такава организация на пространството в класната стая в училището или в стаята на групата в детската градина;

- Реализиране на проекти по Националните програми на МОН, насочени към осигуряване на съвременна образователна среда, достъпност и сигурност на средата.

Дейност 4 Социалните услуги в общността разполагат със специализиран транспорт за извозване на децата от дома до мястото за ползване на социалната услуга, което от своя страна, като дейност, ще продължи да бъде изпълнявана по посочения начин.

Дейност 5 Организиране на необходимите разумни улеснения за участие на учениците със СОП в национални външни оценявания и държавни зрелостни изпити (*чл. 107 от Наредба за приобщаващото образование*).

5.5. Дейности по оперативна цел 5: Подобряване на взаимодействието между участниците в образователния процес (деца и ученици, педагогически специалисти и родители) и между институциите за осигуряване на най-добрия интерес на детето и ученика.

Дейност 1 Създаване на работещи практики за изпълнение на нормативните изисквания за уведомяване на отделите за закрила на детето от страна на училищата и детските градини:

- Наредба за приобщаващото образование, чл. 48, ал. 3 – При отказ от страна на родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, да изрази съгласие за дейностите по чл. 41, т. 2, 5 и 7 (използването на посредник, включване в група за социални умения, наставничество), да окаже съдействие или да подпомогне реализирането на дейностите по чл. 41, директорът на институцията писмено уведомява отдела за закрила на детето по местоживееето на детето или ученика;

- Наредба за приобщаващото образование, чл. 58, ал. 2 – Директорът на училището задължително писмено уведомява родителя, представителя на детето или лицето, което полага грижи за детето, за откриването на процедура по налагане на санкция, а в случаите на налагане на санкция „предупреждение за преместване в друго училище“, „преместване в друго училище“ или „преместване от дневна форма в самостоятелна форма на обучение“ – и съответните териториални структури за закрила на детето.

Дейност 2 Развитие на ефективни форми за работа с родителите на деца и ученици с обучителни трудности и със специални образователни потребности.

- Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на децата със СОП – консултиране с психолози, логопеди, социални работници, тренинги и др.;
- Организиране срещи на родители със сходни проблеми за обмяна на опит и полезна информация;

- Привличане и използване ресурса на родителите за обогатяване на възможностите за въздействие, социализация и развитие – включване в екипи, извънкласни форми и групи, интелектуален, финансов, емоционален ресурс и т.н.;
- Прилагане на разнообразни и ефективни подходи за информиране на родителите за възможностите за обща подкрепа за личностно развитие и тяхната роля в процеса;
- Провеждане на срещи с родителите/настойниците на децата и учениците с екипа за подкрепа за личностно развитие, с оглед предоставяне на актуална информация за състоянието на ученика, включително актуални медицински документи при наличие на такива, както и други документи с цел извършване на обективна оценка на образователните потребности от екипа от специалисти;
- Развитие на практиката за назначаване на социален работник в училищата и детските градини, който да изпълнява функцията на медиатор между семейството, обкръжението на детето/ученика и образователната институция (чл. 115 от Наредба за приобщаващото образование);
- Информирание на родителите за възможностите за продължаване на образованието или за придобиване на професионална квалификация на учениците със СОП след VII клас и съвместен избор на най- благоприятна възможност за образование;
- Повишаване информираността на родителите относно затрудненията в образователния процес на техните деца и възможностите за преодоляването им (консултации, допълнително обучение, форми за извънкласни и извънучилищни дейности);
- Работа с родителите и настойниците, които възпрепятстват децата редовно да посещават училище;
- Осигуряване на адекватна и достатъчна информация за родителите за процеса на приобщаващото образование на институционалните сайтове.

Дейност 3 Работа с родителите на деца и ученици с изявени дарби:

- Консултиране на родителите на деца с изявени дарби и насочване към специалисти за развитие на детето;
- Създаване и поддържане на общински сайтове с подробна информация за институции, специалисти, форми (конкурси, пленери, олимпиади, школи, клубове и пр.), насочващи към развитие на дарби и таланти;
- Разяснителни и информационни кампании за предлаганите услуги за деца с изявени дарби, специалисти в различните сфери на развитие и общински програми и мерки за стимулиране на деца с изявени дарби;
- Популяризиране на дарители, кампании и юридически лица, подкрепящи даровити и талантливи деца.

Дейност 4 Подобряване на координацията и сътрудничеството между институции по отношение на работата с децата в риск и деца, жертви на насилие;

- Прилагане на Координационния механизъм за взаимодействие при работа в случай на деца, жертви на насилие или в риск от насилие и за взаимодействие при кризисна интервенция;
- Използване пълноценно възможностите на публично-частното партньорство в процеса за подкрепа на личностното развитие на децата и учениците, чрез прецизиране на бюджетните разходи, прилагане на по-ефективни решения и постигане на по-високо качество на предлаганите услуги в полза на децата и учениците;
- Популяризиране на опита и положителните практики в работата на читалищата от област Хасково в процеса за личностно развитие на децата и учениците;
- Прилагане на Механизма за противодействие на училищния тормоз между децата и учениците в училище, утвърден със заповед № РД09-1871/18.12.2015 г. на министъра на образованието и науката;
- Съвместни дейности на институциите в системата на предучилищното и училищното образование с ОЗД и Местната комисия за борба с противообществените прояви на малолетни и непълнолетни (МКБППМН) в подкрепа на деца с рисково поведение и жертви на насилие (периодични срещи, планове за действие, годишни анализи);
- Провеждане на срещи-разговори в училищата, с участието на ученици и представители на МВР, ОЗД, МКБППМН;
- Образователни програми и кампании в училище и/или в рамките на ЦОП и/или МКБППМН за превенция на рисково поведение (агресия; насилие; отклоняващо се и рисково поведение на деца и ученици).

Дейност 5 Взаимодействия между участниците в образованието и институциите по отношение на отпадането от училище. Обединяване на усилията за връщане в образованието на отпаднали ученици:

- Ангажиране с конкретни мерки на обществените съвети, ученическите съвети, ученици и родители-доброволци в дейности, насочени към приобщаването на ученици в риск, ученици в неравностойно положение и подпомагането им да намерят и заемат своето място в училищния живот и в обществото;
- Провеждане на тематични игри и беседи от ученици в горен курс на ученици в начален и среден курс;
- Използване на пълния потенциал на наставничеството за работа с ученици, застрашени от отпадане от образователната система;
- Развитие на целодневна организация на учебния процес, като инструмент за превенция на отпадане от училище, за осигуряване на специализирана помощ при подготовката, за развиване на таланти и удовлетворяване на потребности и интереси;
- Сътрудничество с библиотеките, мерки за повишаване на грамотността в полза на предотвратяване на обучителните трудности и отпадане;

- * Училищното ръководство да съдейства на учениците от училищния парламент да получават подкрепа и от органите на местно самоуправление при техни инициативи, свързани с живота на общността.

5.6. Дейности по оперативна цел 6: Сътрудничество с гражданското общество и подобряване на обществената информираност и чувствителност относно целите и принципите на приобщаващото образование.

Дейност 1 Дейности, насочени към местната общественост, за преодоляване на непознаването и предразсъдъците, за повишаване на информираността и чувствителността към децата и учениците със специални образователни потребности:

- * Провеждане на разяснителни кампании, чрез които да се даде яснота за начина, по който протича процеса на приобщаване, неговият смисъл и ефект за всички деца. В основата на кампаниите да стои идеята, че всяко дете със специални нужди има реалните възможности да води един пълноценен и сравнително независим живот, стига да бъде подкрепено своевременно и да му бъде предоставена тази възможност;

- * Организиране на срещи с родителите в детските градини и училищата на територията на областта. Целта на срещите е родителите на деца без специални образователни потребности да разберат, че децата с увреждания не представляват опасност за останалите деца и ученици, че всички деца могат да учат и че няма „необучаеми“ деца;

- * Работа с родителските общности за преодоляване на негативни стереотипи и дискриминационни нагласи спрямо различните етноси и децата с увреждания;

- * Промяна на нагласите в училищата и детските градини, в които да възприемат индивидуалните различия между децата като източник на богатство и разнообразие, а не като проблем;

- * Организиране на благотворителни акции в подкрепа на децата в неравностойно положение.

Дейност 2 Дейности за осигуряване на достъп до информация за правата и задълженията на децата и учениците, за предлаганите дейности и програми за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование и представянето им в достъпен формат като част от условията за равен достъп до образование (чл. 105 и чл. 106 и 107, т. 2 от Наредба за приобщаващото образование).

- * Организиране на кампании за информиране на семействата на деца с увреждания за правата, задължения и възможностите за ранно включване на децата в образователната система;

- Информационни материали и кампании за разясняване на възможностите на разнообразните форми на обучение;
- Подобряване на информираността на семействата относно организацията и необходимите документи за образованието на децата при напускане на страната и завръщане от чужбина.

Дейност 3 Сътрудничество и изграждане на устойчиви партньорства с граждански организации в различни аспекти като квалификация на педагогическите специалисти, осигуряване на специалисти, проучвания, кампании, партньорски проекти.

Дейност 4 Провеждане на информационни кампании за привличане на млади хора със средно и висше образование от етническите малцинства за работа с деца в риск от отпадане или отпаднали от образователната система.

5.7. Дейности по оперативна цел 7: Оптимизиране на процеса на приобщаване в условията на обучение от разстояние в електронна среда /OPEC/.

Дейност 1 Осигуряване на възможност за дистанционното обучение и подкрепа на всяко конкретно дете и ученик в условията на OPEC.

- Осигуряване на подходящи устройства и интернет за всички деца и ученици;
- Синхронизирана екипна работа между родители, учители и специалисти;
- Пълноценно планиране, реализиране и отчитане на OPEC;
- Организиране и провеждане на компенсаторни индивидуални онлайн сесии с нуждаещите се деца и ученици;
- Оптимизиране при използването на образователен софтуер, мултимедийни учебни материали и ресурси, електронни учебници, уеб приложения за обучение, образователни сайтове, дидактически упражнения и игри;
- Предоставяне на допълнителни обучителни материали на деца и ученици със специални образователни потребности, придружени с консултации по телефон или интернет;
- При възможност организиране и провеждане на присъствени индивидуални терапевтични сесии на деца и ученици със специални образователни потребности.

Дейност 2 Усъвършенстване на професионалните умения на педагогическите специалисти за работа в условията на OPEC.

- Участие на педагогическите специалисти в краткосрочни обучения за усъвършенстване на уменията им за преподаване и провеждане на занимания от разстояние в електронна среда;

- Провеждане на мотивационни и надграждащи обучения, обмяна на опит и споделяне на добри практики за обучение и подкрепа на деца и ученици със СОП от разстояние в електронна среда.

Дейност 3 Развитие на ефективно сътрудничество с родители на деца и ученици със СОП в условията на ОРЕС.

- Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на деца и ученици с изяви дарби и консултиране със специалисти;

- Осигуряване на подкрепяща среда за семействата и близките на деца и ученици със СОП чрез консултиране с психолози, логопеди, ресурсни учители, рехабилитатори на слуха и говора, кинезитерапевти и ерготерапевти;

- Насърчаване и мотивиране на родителите за активно включване в образователния процес;

- Обучение на родители на деца и ученици със СОП за придобиване на умения за работа в електронна среда.

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛТЕ НА СТРАТЕГИЯТА

Постигането на оперативните цели на областната стратегия ще се следи чрез няколко основни индикатора, свързани с основни аспекти от цялостната промяна.

- ▮ Брой нововъзникнали институции – Центрове за подкрепа за личностно развитие;

- ▮ Брой преобразувани институции;

- ▮ Брой институции със значително подобрене на материалната база – нови елементи на достъпна архитектурна среда, разкрит кабинет;

- ▮ Брой детски градини и училища, които самостоятелно организират и обезпечават ресурсното подпомагане на децата и учениците по чл. 283, ал. 4 от ЗПУО, брой деца/ученици със СОП в тях и процент спрямо общия брой деца и ученици със СОП;

- ▮ Брой педагогически специалисти, участвали в краткосрочни обучения за развитие на професионалните компетентности за предоставяне на обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие;

- ▮ Брой детски градини и училища, в които работят педагогически съветници и психолози;

- ▮ Брой отпаднали деца и ученици, върнати и трайно включени в системата на предучилищното и училищното образование.

- ▮ Брой деца и ученици, на които е осигурена обща подкрепа за личностно развитие;

▮ Брой деца и ученици, на които е осигурена допълнителна подкрепа за личностно развитие;

▮ Брой родители, които са съпричастни с подкрепата за личностно развитие на децата и учениците.

По решение на екипа за отчитане на стратегията може да се проведе и анкетно проучване за оценка на постигнатите резултати от прилагане на Стратегията.

7. КООРДИНИРАНЕ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЯТА

Общините отговарят за цялостното изпълнение на общинската стратегия на собствената си територия и приноса към изпълнението на областната стратегия. Целите се постигат с общите усилия на всички заинтересовани от процеса страни, в съответствие с компетенциите им и планираните цели и дейности.

След приемането на областната стратегия, в изпълнение на *чл. 197, ал. 1 и 2 от ЗПУО*, всяка община разработва общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците за период от 2 години, която се приема от общинския съвет.

За изпълнение на общинската стратегия, ежегодно до 30 април, общинския съвет, по предложение на кмета и след съгласуване с Регионалното управление на образованието, приема годишен план за изпълнение на дейностите за подкрепа на личностно развитие. Общинските стратегии и съгласуваните и приети годишни общински планове се изпращат на областния управител.

Изпълнението на годишните общински планове се координира и отчита на общинско ниво по ред, определен от кметовете на общините и в сроковете, посочени в *чл. 197, ал. 3 от ЗПУО*. Изпълнението на общинските планове се отчита и на областно ниво – до 1 март на следващата година всяка община трябва да представи в областна администрация Хасково отчет за изпълнението на дейностите по общинския годишен план.

Събирането на информация за изпълнените дейности и постигнатите индикатори по изпълнение на целите на областната стратегия започва три месеца преди да изтече срокът на стратегията. В същия период започва и организацията за изготвянето на нова областна стратегия за следващия период.